

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

MUDr. Eva Vernerová

Obraz Boží spravedlnosti v podobenství o dělnících na vinici

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 6. 5. 2020

Eva Vernerová

Bibliografická citace

Obraz Boží spravedlnosti v podobenství o dělnících na vinici [rukopis]: bakalářská práce / Eva Vernerová; vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D. -- Praha, 2020. -- 54 s.

Anotace

Obraz Boží spravedlnosti v podobenství o dělnících na vinici

Podobenství z Matoušova evangelia o dělnících na vinici zobrazuje kontrast mezi lidským a Božím pojetím spravedlnosti. Námětem práce je srovnání obrazu, který v tomto podobenství o Boží spravedlnosti podává Ježíš, a starozákonního obrazu Hospodina jako spravedlivého Boha. Po stručné úvodní charakteristice Matoušova evangelia se práce zabývá nejprve obecným výkladem pojmu podobenství, poté uvádí přehled exegeze podobenství samotného jak u církevních otců, tak u moderních autorů. Ve čtvrté kapitole se pak zaměřuje na pojem „spravedlnost“ v Písmu Nového i Starého zákona, s malým exkurzem do dobového řecko-římského kulturního prostředí. V závěrečném shrnutí se dovozuje, že Ježíšem podávaný obraz Boží spravedlnosti, která je neoddělitelná od milosrdenství, působí spíše jako důsledné rozvinutí obsahu starozákonních textů než jako zcela nová převratná myšlenka, a může se stát zdrojem hluboké křesťanské naděje.

Klíčová slova

Podobenství, dělníci na vinici, spravedlnost Boží, milosrdenství, naděje

Abstract

The Image of God's Justice in the Parable of the Workers in the Vineyard

The parable about the workers in the vineyard from the Gospel of Matthew depicts the contrast between human and Godly conception of justice. The subject of the thesis is a comparison of the picture given in this parable by Jesus about the God's justice with the Old Testament picture of the Lord as the righteous God. Following a short initial

characteristic of the Gospel of Matthew the thesis deals at first with the common interpretation of the conception of a parable. Then the survey of the exegesis of the parable itself is given, both by Church Fathers and by modern authors. The fourth chapter aims at the concept of justice in the Scripture of both the New and the Old Testaments, with a short discursion into the contemporary Graeco-Roman cultural world. The conclusion deduces that the picture of the God's justice inseparable from grace, given by Jesus, is more likely a consistent elaboration of the Old Testament texts than some completely new and revolutionary idea. It can become a source of deep Christian hope.

Keywords

Parable, workers in the vineyard, God's justice, mercy, hope

Počet znaků (včetně mezer): 103 577

Poděkování

Děkuji především vedoucímu práce, doc. ThLic. Jaroslavu Brožovi, Th.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky a věnovaný čas i za jeho nesmírnou laskavost a trpělivost.

Dále bych chtěla poděkovat svým vzácným kolegům a přátelům z pracoviště za veškerou pomoc a povzbuzení, které mi vždy poskytovali, a v neposlední řadě své rodině, zejména manželovi, za podporu a za trpělivost, kterou se mnou po celou dobu studia měl.

Obsah

Úvod.....	9
1. Stručná charakteristika Matoušova evangelia.....	10
2. Podobenství.....	14
2.1. Definice podobenství, jejich klasifikace a výskyt v evangeliích	14
2.2. Podobenství v židovské literatuře a jejich zvláštnosti u Ježíše	15
2.3. Výklad podobenství	17
3. Podobenství o dělnících na vinici a jeho rozbor	19
3.1. Text podobenství (Mt 20,1–16).....	19
3.2. Stručný rozbor textu	19
3.3. Výklad textu u církevních otců	21
3.4. Soudobá exegeze	26
4. Význam spravedlnosti v kulturním a náboženském prostředí starozákonní a novozákonní doby.....	36
4.1. Spravedlnost v Novém zákoně.....	36
4.2. Pojem spravedlnosti ve Starém zákoně.....	41
4.3. Spravedlnost v řecko-římském světě	45
5. Závěr	47
Seznam použitých zkratk	51
Seznam literatury	53

Úvod

Podobenství o dělnících na vinici patří mezi nejznámější z Ježíšových podobenství; podle různých autorů má mnoho variant výkladu, které se ve své práci pokusím přehledně uvést. Já jsem se nicméně zaměřila na toto podobenství především v souvislosti s v něm podávaným obrazem Boží spravedlnosti.

Spravedlnost je velké téma pro každého člověka, a na její skutečné či domnělé porušení velice citlivě reagují už malé děti. Dospělý člověk se pak (i když není věřící, nebo se za věřícího nepovažuje) nevyhne ani touze po nějaké vyšší, lepší, opravdové spravedlnosti. Tuto lidskou touhu nepřekonatelně zachytil Karel Čapek ve své úchvatné povídce *Poslední soud*. V ní Bůh vystupuje v procesu s devítinásobným vrahem ne jako soudce, ale pouze jako svědek, zato však svědek nad jiné kvalifikovaný: „Soudce ví jenom o tvých zločinech; ale já vím o tobě všechno. Všechno, Kuglere. A proto tě nemohu soudit...“ a vysvětluje, proč jsou i v nebi soudci lidé: „...člověk patří člověku... lidé si nezasluhují jiné spravedlnosti než lidské.“¹

Součástí křesťanské víry i naděje ovšem je právě to, že nám *bude* soudcem Bůh; a přestože nemůže být ani řeči o tom, že bychom si zasluhovali jiné spravedlnosti než lidské, doufáme, že nám se dostane té jeho, tak jiné, než je ta naše, tak podivuhodně neoddělitelné od jeho milosrdenství a založené na dokonalé znalosti srdce člověka.

Věřící člověk očekává „vyšší spravedlnost“ od Boha. Záleží ovšem velmi na tom, jaké představy o Bohu má, a nakolik Bohu připisuje lidské vlastnosti. V práci se pokusím ukázat, že pojetí Boží spravedlnosti, tak jak je představil Ježíš v podobenství o dělnících na vinici, neodpovídalo sice běžným představám jeho současníků, ale zároveň plně vycházelo ze starozákonních textů a z toho, co vlastně slovo „spravedlnost“ v židovském prostředí doopravdy znamenalo zejména ve vztahu k Bohu; a že podle tohoto pojetí je naše naděje v Boží spravedlnost oprávněná.

V práci jsem používala Český ekumenický překlad Písma Starého i Nového zákona.²

---

¹ ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy. Povídky z druhé kapsy. Povídek z jedné kapsy* vydání dvacáté, *Povídek z druhé kapsy* vydání čtrnácté. Praha: Československý spisovatel, 1955, str. 140.

² *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. 13. vydání (4. opravené). Praha: Česká biblická společnost, 2007.

1. Stručná charakteristika Matoušova evangelia

Řecké slovo „*euangelion*” znamená něco jako „dobrá (radostná) zvěst”; původně v pohanském světě označovalo poselství vycházející od římských císařů. Ti sami sebe považovali za pány a zachránce světa, a tudíž jakékoli poselství od nich poslané směřovalo teoreticky ke změně světa k lepšímu, ať už byl obsah zprávy pro adresáty příjemný nebo ne.³ V případě označení knih Nového Zákona znamená „*euangelion*“ tu *skutečně* dobrou zvěst, která mění svět, zvěst o spáse, kterou hlásal a uskutečnil Ježíš Kristus, Syn Boží, svým životem, smrtí a zmrtvýchvstáním.

Prvotní vyučování o této zvěsti bylo samozřejmě předáváno ústně, postupně začaly vznikat i písemné záznamy Ježíšových slov (tzv. Ježíšova logia, dnes označovaná jako pramen Q). Když začalo být zřejmé, že druhý příchod Krista patrně nenastane v nejbližší době, a umírali očití svědkové Ježíšova života, objevila se potřeba písemně zaznamenat ústní katechezi k užitku místních církví. Tak postupně vznikla evangelia jako jednotlivé knihy. Ve svém pojetí, uspořádání pořadí událostí, výběru zpráv a různém způsobu výpovědi se evangelia liší podle toho, z jakého prostředí ten který evangelista pocházel, a podle účelu, jež sledoval vzhledem k potřebám konkrétní obce, pro kterou psal. Od počátku přitom bylo zřejmé, že se nejedná o doslovné citace Ježíšových slov, ale především o předání pravdivého smyslu a jádra křesťanské zvěsti.

Ze čtyř evangelií, která postupem času církev přijala do kánonu biblických knih, jsou první tři evangelia nazývána synoptická. Mnohé části mají společné, některé téměř doslova, jiné alespoň rámcově. Jsou také uspořádána podle jednotné osnovy (kázání Jana Křtitele, Ježíšův křest, Kristova činnost v Galilei a v Judsku, utrpení, smrt, zmrtvýchvstání); Matouš a Lukáš přidávají každý vlastní zprávy o Ježíšově dětství. Patrně nejrozšířenější teorií ohledně vzniku synoptických evangelií je *teorie dvou pramenů*, podle níž nejstarším evangeliem je evangelium Markovo. Matouš a Lukáš při psaní použili jednak tohoto jim již známého evangelia, jednak takzvaného Pramene Q (podle německého *Quelle*, pramen) neboli sbírky Ježíšových logií, a to každý svým

---

³ RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007, s. 45.

způsobem a podle svého určujícího záměru, a k tomu připojil každý z nich zvláštní látku ze svého vlastního zdroje.⁴

Janovo evangelium je méně závislé na formách církevního vyučování, je více zamýšlením nad hlubokým významem Ježíšovy osobnosti a díla. Stylem i uspořádáním se od synoptických evangelií liší. Autor podle výsledků současného bádání znal alespoň v základních obrysech strukturu Markova evangelia, kterou použil, ale zpracoval zcela po svém.⁵

Ještě v první polovině minulého století panovalo přesvědčení, že evangelium podle Matouše je prvním a nejstarším evangeliem a bylo sepsáno aramejsky v době kolem r. 50 po Kr.⁶ Později převládla teorie, že jako první vzniklo evangelium podle Marka a Matoušovo podání je na Markově evangeliu závislé; nicméně názory se neshodovaly v tom, zda v době sepsání evangelia Jeruzalém ještě existoval – to by znamenalo, že Matoušovo evangelium bylo sepsáno ještě před r. 70 – nebo zda autor pouze použil starší pramen a evangelium vzniklo později, až v letech 70-80 po Kr.⁷ V současnosti je obecně přijímáno, že bylo sepsáno buďto v 80. letech, nebo dokonce až v době kolem r. 90 po Kr., vzhledem k tomu, jak pokročilé bylo podle textu evangelia formování farizejského židovství.⁸ V evangeliu vynikají nápadně ostré polemiky se zákoníky, které naznačují, že Matouš psal v situaci již dokonaného rozchodu křesťanů se synagogou; snažil se na jednu stranu dokázat, že v Ježíšovi byla naplněna zaslíbení proroků, na druhou stranu se proti synagoze vymezoval.⁹ Není zcela jisté, zda Matoušovo evangelium vzniklo jako druhé po Markově nebo jako třetí až po Lukášově evangeliu – zdá se, že mnohé ukazuje na časovou prioritu Lukáše.¹⁰ Nejranější dochované zlomky Matoušova evangelia pocházejí z doby kolem r. 200.¹¹

Evangelium bylo již od počátku druhého století označováno jménem Matouše; tradice ho spojovala s učedníkem Matoušem ze seznamu Dvanácti, který byl

---

⁴ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 361-365.

⁵ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 580-584.

⁶ MERELL, Jan. *Úvod do četby Nového zákona*. Praha: Universum, 1947, s. 67.

⁷ RYŠKOVÁ, Mireia – SCHRÖTER, Jaroslav – ŠPLÍCHAL, Josef – KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv., Nový zákon*. Praha: Scriptum 1991, s. 31.

⁸ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 509.

⁹ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 485.

¹⁰ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 462.

¹¹ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 471.

ztotožňován s celníkem Levi (Mk 2,14; L 5,27).¹² Historicky je to však nepravděpodobné – autor evidentně nebyl očitým svědkem popisovaných událostí, protože používal jiné prameny; mohl ale k apoštolu Matoušovi mít nějaký bližší vztah. Byl to nejspíše židokřesťan druhé generace, dobře obeznámený s židovským Písmem. Evangelium bylo napsáno řecky, některé náznaky svědčí pro to, že místem vzniku pravděpodobně byla Sýrie; nejčastěji se uvažuje o Antiochii,¹³ případně o dalších syropalestinských místech jako Foinikie, Kaisareia Filipova nebo Pella.¹⁴ V jazyku evangelia jsou zřetelné četné semitismy, je nápadný vliv Septuaginty projevující se v citacích i v gramatice, ve stylu i v myšlení. Autor také používá pro hebrejskou tradici obvyklé spojení „království nebeské“ místo „království Boží“.¹⁵ Adresáty evangelia patrně byli palestinskí křesťané ze židovství, kteří byli obeznámeni s židovskými zvyky i s politickými, sociálními a náboženskými poměry.¹⁶

Autor stejně jako Lukáš použil jako základ Markovo evangelium, zakomponoval do něho Pramen Q a doplnil vlastní specifickou látkou.

Text evangelia je rozčleněn do tří částí: Narození a dětství, Ježíšovo působení v Galileji a v Judsku, Ježíšovo umučení a zmrtvýchvstání. Střední část sestává z pěti částí oddělených pěti bloky Ježíšových řečí (kázání na hoře; řeč při vyslání učedníků; podobenství o nebeském království; pravidla života pro obec; eschatologická řeč); někteří exegeté tyto řeči považují za paralelu pěti knih Mojžíšových.¹⁷

Evangelium bývá označováno jako *mesiánské* – autor neustále ukazuje na spojitost mezi Kristem a Izraelem a četnými citáty z Písma dokládá, že právě Ježíš je zaslíbeným Mesiášem,¹⁸ který ale přináší spásu všem, i pohanům; v něm se naplnilo Písmo.¹⁹ Velká část evangelia je věnována „nebeskému království“, které je v Ježíši již konkrétně přítomno na zemi a je možné je nalézt jen skrze něho.²⁰ Jako jediný z evangelistů

---

¹² MERELL, Jan. Úvod do četby Nového zákona, s. 67.

¹³ LIMBECK, Meinhard. *Evangelium sv. Matouše*. Edice *Stuttgartský NZ komentář*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8-9.

¹⁴ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 510.

¹⁵ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 463.

¹⁶ MERELL, Jan. *Radostná zvěst Nového zákona*. Praha: Česká katolická charita, 1973, s. 39.

¹⁷ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 475.

¹⁸ MERELL, Jan. *Radostná zvěst Nového zákona*, s. 40.

¹⁹ LIMBECK, Meinhard. *Evangelium sv. Matouše*, s. 12.

²⁰ RYŠKOVÁ, Mireia – SCHRÖTER, Jaroslav – ŠPLÍCHAL, Josef – KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv.*, s. 34.

používá Matouš termín *ekklésia*, církev; církev chápe jako nový Izrael, kterému nebeské království patří.²¹ Dalším výrazným prvkem je důraz na *spravedlnost* ve významu správného vztahu jednotlivce k Bohu a k bližnímu. Z toho plyne také důraz na důležitost *činů*²² – přednost má spravedlivé jednání před krásnými slovy, člověk bude souzen podle toho, co dělal, ne podle toho, co říkal: „Ne každý, kdo mi říká ‚Pane, Pane‘, vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích.“ (Mt 7,21) „Král odpoví a řekne jim: ‚Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.‘“ (Mt 25,40) Přesto patří poslední slovo *milosrdnému Bohu*, který se slitovává a odpouští.²³ Vztahem mezi spravedlností, činy a Božím milosrdenstvím se zabývá i podobenství o dělnících na vinici, které je hlavním tématem práce.

---

²¹ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 500.

²² POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 493.

²³ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 494.

2. Podobenství

2.1. Definice podobenství, jejich klasifikace a výskyt v evangeliích

Definice podobenství není zcela ustálená a bezezbytku jednoznačná; různí autoři do této kategorie zařazují různé druhy textu. Ani samotní evangelisté nejsou jednotní v tom, co sami za podobenství (*parabolé*) označují, a naopak často tímto výrazem vůbec neuvádějí útvary, které jsou většinou současných autorů za podobenství považovány. Proto se také počet podobenství v Novém zákoně udává podle pojetí jednotlivých autorů v nesmírně širokém rozmezí od 29 do 65; nejvíce exegetů se shoduje na počtu kolem čtyřiceti.²⁴ Termínem „podobenství“ se označují jak tzv. čistá podobenství – tedy výroky, v nichž obraz zastupuje věc a jedná se o zcela normální skutečnosti či situace běžného života – tak v širším pojetí také metafory, krátká přirovnání, příkladná vyprávění, alegorie či vymyšlené příběhy, které často zobrazují nějaké neobvyklé jednání nebo neobvyklé situace.²⁵

Poněkud zjednodušeným, ale srozumitelným jazykem mluví o podobenství Jiří Mrázek: „Je to jako když kazatel (učitel, diskutér, terapeut) uprostřed svého výkladu najednou na chvíli začne *mluvit o něčem jiném*; ale on i jeho posluchači vědí, že to není o něčem jiném, že téma pokračuje. A to je podobenství.“²⁶

Arland J. Hultgren definuje novozákonní podobenství jako řečnický obrat, v němž Boží království, činy nebo očekávání jsou srovnávány s něčím v tomto světě, ať už reálným, nebo imaginárním. Podobenství dělí na dva typy:

- a) podobenství – vyprávění, jakoby o nějakém minulém ději
- b) podobnosti – srovnání se vytváří bez nějakého příběhu, ale prostřednictvím slov „je jako“, „je podobné“, „je jako kdyby“.

Podle této definice nachází a ve své knize rozebírá celkem 38 podobenství a navrhuje rozdělení do sedmi kategorií:

---

²⁴ HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, Paperback edition, 2002, s. 2 a násl. SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent. A Comprehensive Guide to the Parables of Jesus*. Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008, s. 22.

²⁵ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského, Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2019, s. 343-344.

²⁶ MRÁZEK, Jiří. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. Jihlava: Nakladatelství Mlýn, 2003, s. 1.

1. podobenství zjevující Boha
  - a) jeho mimořádné milosrdenství a ochotu odpouštět
  - b) jeho mimořádnou lásku ke ztraceným, resp. zbloudilým
2. podobenství o příkladném chování (celkem 4)
3. o moudrosti (6)
4. o životě před Bohem (12)
5. o posledním soudu (3)
6. alegorická podobenství (3)
7. podobenství o království
  - a) o růstu království (3)
  - b) o radosti z nalezení království (2)

Klyne R. Snodgrass používá jiné rozdělení do devíti podskupin, a ne vždy se jeho řazení překrývá s dělením Hultgrenovým. Co se týče podobenství o dělnících na vinici, Hultgren je řadí mezi podobenství zjevující Boha v jeho mimořádném milosrdenství a ochotě odpouštět; Snodgrass je pak řadí do skupiny podobenství o učednictví.

Nejvíce podobenství ze všech evangelistů uvádí Lukáš; osmnáct z nich se vyskytuje pouze v jeho evangeliu. Marek má podobenství jen několik, Jan, jehož evangelium se výrazně liší od zbylých tří, nemá žádné – používá jen obrazů jako „dveře k ovcím“, „dobrý pastýř“. Matouš má ve svém evangeliu kolem 20 podobenství, z toho deset je vlastních je mu.²⁷ Podobenství o dělnících na vinici je jedním z těchto deseti.

2.2. Podobenství v židovské literatuře a jejich zvláštnosti u Ježíše

Podobenství je útvar, který si většina lidí dává do souvislosti s Ježíšem a s evangeliem. I lidé, kteří jinak toho mnoho o Ježíšově zvěsti nevědí, si většinou o něm pamatují, že mluvil v podobenstvích. Nicméně podobenství a jim podobné útvary je možné nalézt už ve Starém zákoně – mezi asi nejznámější patří nesmrtelná Jótamova bajka o tom, jak si stromy volily krále (Sd 9,7–15), v níž Jótam nemilosrdně odhaluje občanům Šekemu nevyhnutelné důsledky plynoucí z jejich volby bratrovraha Abímeleka za panovníka, nebo ono Nátanovo podobenství o chudákově ovečce, které prorok přednesl králi Davidovi, aby ho přiměl pochopit a přiznat svůj hřích s Uriášovou ženou (2S 12,1–4). Používání symbolických obrazů se vyskytuje relativně hojně také v mudroslovné

---

²⁷ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 22-23.

literatuře a v prorockých knihách; zde je asi nejznámější slavná Izajášova píseň o vinici (Iz 5,1–7). Zde, stejně jako na jiných místech, například rovněž u proroka Izajáše (Iz 27,2–6), u Jeremjáše (Jr 2,21) či Ezechiela (Ez 19,10–14), vinice či vinná réva vystupuje jako obraz Izraele, Hospodin je vinařem. Jinde se objevují obrazy vzaté ze vztahů mezi mužem a ženou, nebo obecně z rodinného prostředí: Izrael je přirovnáván k nevěstě či k nevěrné ženě, Hospodin je snoubencem nebo manželem, s určitou opatrností je na některých místech, zejména v žalmech a u tzv. Tritozajáše, nazýván otcem a vzácně i matkou Izraele (Ž 27,10; 103,13; Iz 49,15; 66,13).

Podobenství ve smyslu vyprávění, která se prostřednictvím známého snaží osvětlit či vyložit neznámé, jsou také součástí rabínské literatury prvních staletí. Ježíš tedy nebyl tím, kdo by podobenství „vymyslel“, nebo jediným, kdo je používal při svém učení. Přesto mají jeho podobenství určitý specifický charakter, některé znaky, které je činí jedinečnými a výjimečnými.

A. Hultgren jmenuje šest významných znaků, které ve svém souhrnu a kombinaci odlišují Ježíšova podobenství ode všech ostatních. Jsou to:

- 1) Časté přímé oslovení posluchačů („Kdo z vás...?“ „Je mezi vámi někdo, kdo by...?“ „Co myslíte: ...“), které posluchače vtahuje do děje a vyžaduje od nich odpověď.
- 2) Skutečnost, že podobenství tvoří základ a střed Ježíšova poselství, takže není potřeba mnoho k nim dodávat; přitom ponechávají prostor pro možný výklad. Nejsou primárně interpretací biblického textu jako v rabínské literatuře, ale svobodnou tvorbou Ježíše samého. Tento způsob učení mohl být podkladem pro názor vyjádřený u sv. Marka, že „...učil jako ten, kdo má moc, a ne jako zákoníci.“ (Mk 1,22)
- 3) Fakt, že Ježíšova podobenství nejsou užívána k argumentaci jako u filozofů nebo rabínských mistrů; používají obrazů z každodenního prostého života, známých každému posluchači, takže mohla oslovovat všechny.
- 4) Způsob, jakým podobenství mluví o Bohu: jako o někom osobním, důvěrně blízkém a známém (otec, pastýř, majitel vinice...), ne jako o nějakém abstraktním pojmu.
- 5) Moment překvapení v závěru podobenství; ne vždy, ale často Ježíš popisuje Boží chování jako odlišné od typicky lidského, které by člověk očekával. Tak i podobenství o dělnících na vinici vede posluchače k závěru, že pokud by Boží

velkorysost měla být zobrazena jednáním člověka, musel by to být člověk zcela odlišný od všech známých lidí.

- 6) Časté používání a kombinace dvou hlavních židovských tradic – mudroslovné (která se zakládá na věčném trvání moudrosti a vyslovování pravd, které platí pro všechna místa i doby) a eschatologické (která vyzdvihuje dočasnost všeho). Z podobenství o deseti pannách si například posluchač odnáší vědomí, že ke vstupu do Božího království je zapotřebí určitého druhu moudrosti.²⁸

2.3. Výklad podobenství

Ve výkladech církevních otců je zřetelně patrná snaha po alegorizaci podobenství. Jako klasický příklad pokusu přiřknout skrytý teologický význam každé jednotlivosti se používá výklad podobenství o milosrdném Samaritánovi (L 10,30–35), podaný sv. Augustinem. Cestující je v jeho pojetí Adam, Jeruzalém nebeské město, Jericho měsíc, který zastupuje naši smrtelnost; lupiči jsou ďábel a jeho andělé, kteří svlékají muže z jeho nesmrtelnosti, a zraňují ho tím, že ho podněcují ke hříchu; kněz a levita představují kněží a služebníky oltáře ve Starém zákoně. Dobrý Samaritán je Kristus, ovázání ran znamená očistění od hříchů, olej a víno jsou útěcha a naděje a pobídnutí k práci; osel je obrazem vtělení, hospoda je kostel; „zítra“ je den po vzkříšení Krista. Hospodský je apoštol Pavel, a dva denáry představují dvě přikázání lásky nebo příslib jak tohoto života, tak toho budoucího.²⁹

Jan Zlatoústý byl jedním z mála autorů patristické doby, kteří tuto snahu po detailním rozboru každého slova poněkud zpochybňovali: „Není však vhodné zkoumat podrobně každé slůvko, které je v podobenstvích; ale pochopit záměr, s jakým bylo podobenství sestaveno, a nic nad to nehledat.“³⁰ Tato tendence alegorického či alegorizujícího výkladu však pokračovala až do devatenáctého století, kdy byla poprvé výrazněji podrobena kritice německým teologem Adolfem Jülicherem (1857-1938). Ten odmítl myšlenku, že by snad Ježíšova podobenství byla alegoriemi, a zastával diametrálně odlišný názor, že totiž každé podobenství osvětluje pouze jediný důležitý

---

²⁸ HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s.8-11.

²⁹ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 4.

³⁰ AKVINSKÝ, Tomáš, *Catena aurea in quatuor Evangelia. Volumen primum, Complectens expositionem in Matthaeum et Marcum*. Editio VI Taurinensis mendis expurgata. Augustae Taurinorum: Marietti, 1909, s. 319.

bod, jedinou myšlenku, kterou je potřeba v podobenství odhalit. Nicméně v úvahu je potřeba brát oba pohledy; například výrazy „otec“ nebo „služebník“ mají v podobenstvích metaforický význam, který musí být brán při výkladu v úvahu. Některá z podobenství pak jsou skutečně alegorická, například podobenství o zlých vinařích. Je tedy zapotřebí všimnout si alegorických elementů v podobenství, zároveň však násilně nehledat předpokládaná skrytá mínění v textu.³¹

---

³¹ HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s. 13-14.

3. Podobenství o dělnících na vinici a jeho rozbor

3.1. Text podobenství (Mt 20,1–16)

¹„Neboť s královstvím nebeským je to tak, jako když jeden hospodář hned ráno vyšel najmout dělníky na svou vinici. ²Smluvil s dělníky denár na den a poslal je na vinici. ³Když znovu vyšel o deváté hodině, viděl, jak jiní stojí nečinně na trhu, ⁴a řekl jim: „Jděte i vy na mou vinici, a já vám dám, co bude spravedlivé.“ ⁵Oni šli. Vyšel opět kolem poledne i kolem třetí hodiny odpoledne a učinil právě tak. ⁶Když vyšel kolem páté hodiny odpoledne, našel tam další, jak tam stojí, a řekl jim: „Co tu stojíte celý den nečinně?“ ⁷Odpořádí mu: „Nikdo nás nenajal.“ On jim řekne: „Jděte i vy na mou vinici.“ ⁸Když byl večer, řekl pán vinice svému správci: „Zavolej dělníky a vyplat' jim mzdu, a to od posledních k prvním!“ ⁹Tak přišli ti, kteří pracovali od pěti odpoledne, a každý dostal denár. ¹⁰Když přišli ti první, měli za to, že dostanou víc; ale i oni dostali po denáru. ¹¹Vzali ho a reptali proti hospodáři: ¹²„Tihle poslední dělali jedinou hodinu, a tys jim dal stejně jako nám, kteří jsme nesli tíhu dne a vedro!“ ¹³On však odpověděl jednomu z nich: „Příteli, nekřivdím ti! Nesmluvil jsi se mnou denár za den? ¹⁴Vezmi si, co ti patří, a jdi! Já chci tomu poslednímu dát jako tobě; ¹⁵nemohu si se svým majetkem udělat, co chci? Nebo snad tvé oko závidí, že jsem dobrý?“ ¹⁶Tak budou poslední první a první poslední.“

3.2. Stručný rozbor textu

Podobenství je zasazeno do kontextu Ježíšovy cesty do Jeruzaléma. Podobenství bezprostředně předchází Petrův dotaz ohledně ocenění za to, že učedníci pro Krista všechno opustili: „Co tedy budeme mít?“ (Mt 19,27b) Ježíš přislubuje věčnou odměnu a končí slovy: „Mnozí první budou poslední a poslední první.“ (Mt 19,30) Tento výrok pak dále osvětluje podobenstvím o dělnících na vinici (nebo také o dobrém zaměstnavateli). Z kontextu evangelia vyplývá, že podobenství bylo primárně adresováno učedníkům, i když někteří autoři se domnívají, že to je až Matoušova úprava – že původně je Ježíš předložil širšímu okruhu posluchačů, když k nim mluvil o svém poslání³².

---

³² HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s. 42.

Podobenství je členěno do dvou hlavních částí; v první dochází k postupnému najímání dělníků (vv. 1–8), ve druhé k vyplácení jejich mzdy (vv. 9–15); verš 16 je pak zrcadlově obráceným veršem předcházejícího úseku (Mt 19,30).

Pro první pohled je vhodné stručně text komentovat. V závorkách za textem jsou uvedeny odkazy k jednotlivým veršům. Podrobnější komentář je uveden v další části práce.

Na počátku se objevuje téma vinice a hospodáře. Hospodář patrně potřebuje sezónní dělníky v době sklizně. Najímá si na tržišti nádeníky – tedy lidi z nejnižší sociální skupiny (níže postavení už byli jen otroci a žebráci), kteří byli odkázáni na nepravidelný příležitostný výdělek. Život těchto námezdních dělníků byl velice těžký a nejistý – dokonce i mnozí otroci měli snazší život než oni, protože jejich majitelé do nich něco investovali a proto jim poskytovali alespoň základní péči a ochranu; to se nádeníků netýkalo, ti mohli být najímáni i na jen velmi krátké období, mohli být přetěžováni, mohli trpět hrubým zacházením. Pracovní doba byla zhruba dvanáctihodinová – od východu slunce do jeho západu, a práce pod palestinským sluncem byla opravdu náročná. Dělníci bez trvalého zaměstnání bývali ve starověku skutečně najímáni způsobem zde popsaným. Najímání dočasných pracovních sil je ostatně, alespoň jak uvádí A. Hultgren, dosud běžné třeba v USA při sezónních pracích – sklizni ovoce a zeleniny – kdy dělníci postávají po ulicích a na nárožích, na místech, kde si je zájemci mohou najmout; majitelé pozemků obvykle přijedou s kamionem a najmou si tolik lidí, kolik potřebují³³ (v. 1). Hospodář smlouvá s najatými obvyklou denní mzdou jednoho denáru – částky, která mohla s obtížemi pokrýt denní náklady obživy menší rodiny (v. 2).³⁴ Vychází znovu kolem třetí hodiny – podle židovského počítání hodin tři hodiny od východu slunce, tedy asi o deváté hodině našeho počítání času (v. 3). Najímá další dělníky a slibuje jim bez dalšího upřesnění dát, „co bude spravedlivé“ (v. 4). Vychází znovu v poledne a ve tři hodiny odpoledne (našeho času) a jedná stejně (v. 5). Hodinu před koncem pracovní doby vyjde naposledy na tržiště a nalezne ještě další nádeníky, kteří patrně proti vši naději doufají, že ještě seženou práci (v. 6). Nádeníci vysvětlují hospodáři důvod svého nečinného postávání, totiž, že je nikdo nenajal, a on i je posílá na svou vinici (v. 7).

---

³³ HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s. 35-36.

³⁴ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského*, s. 172, poznámka 358.

Po skončení pracovní doby vydává hospodář pokyn správci k výplatě mzdy, což je běžný postup podle předpisů Zákona: „Výdělek dělníka, kterého si najmeš, nezůstane u tebe do rána.“ (Lv 19,13) „Dáš mu jeho mzdu ještě téhož dne, než nad ním zapadne slunce, neboť je zchudlý a svým životem na ní závisí, aby nevolal proti tobě k Hospodinu a aby na tobě nebyl hřích.“ (Dt 24,15) Neobvyklý je ale požadavek, aby nejprve byli vyplaceni ti, kdo začali pracovat jako poslední (v. 8). Ještě neobvyklejší nebo dokonce neslýchané je, že poslední dělníci dostávají vyplacenu celou denní mzdu (v. 9). Ti, kteří pracovali celý den, celkem logicky očekávají, že tedy dostanou zaplacen více, ale dostanou stejnou výplatu jako ti poslední, což je pro ně nepřijatelné a nepochopitelné (v. 10). Dělníci svou mzdu přijímají, ale reptají; použito je přitom stejné slovo, jako když Izraelité reptali na poušti (v. 11).³⁵ Zdůvodňují hospodáři svou nespokojenost: Ti, kdo pracovali jen jednu podvečerní hodinu, jsou postaveni na roveň těm, kteří se dřeli celý den na slunci (v. 12). Hospodář se obrací na jednoho z nich, mluví s ním osobně, a oslovuje ho „příteli“, přestože dělníci jeho nijak uctivě neoslovili. Připomíná mu, že dostal jen to, co bylo předem domluveno a s čím souhlasil (v. 13). Je to věc hospodářova svobodného rozhodnutí, že ti poslední dostávají stejně jako první – nemají na to žádný nárok (v. 14). Zdůrazňuje, že to, z čeho rozdává, je jeho majetek, a odhaluje pravděpodobný důvod nespokojenosti „prvních“ – závist a žárlivost (v. 15).

V poslední větě je zrcadlově obrácen výrok, který předcházela vyprávění podobenství; důraz je kladen na poslední, kteří se stávají prvními (v. 16).

Následuje perikopa o třetí předpovědi utrpení a o žádosti matky synů Zebedeových, aby synové v království nebeském seděli po pravici a po levici Ježíše.

3.3. Výklad textu u církevních otců

Sv. Tomáš Akvinský ve svém obdivuhodném díle *Catena aurea*³⁶ shromáždil všechny jemu dostupné komentáře církevních otců ke každému verši všech čtyř evangelií. Vzhledem k tomu, že patristická exegeze není hlavním tématem práce, ke stručnému přehledu patristických výkladů bylo použito tohoto souhrnu, bez odkazů na jednotlivá díla a jejich citace. Z textů je zřejmé, že komentátoři evangelií většinou

---

³⁵ OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2010, s. 731.

³⁶ AKVINSKÝ, Tomáš, *Catena aurea in quatuor Evangelia*, s. 316-320.

přisuzují důležitost a hlubší význam každému jednotlivému slovu, a je velmi zajímavé si jejich výklady připomenout.

Tak u Řehoře Velikého hospodář je Stvořitel, vinicí je Církev; ratolestmi na vinici jsou všichni svatí v průběhu všech dob. Postupně najímanými dělníky jsou patriarchové, učitelé zákona, proroci a apoštolové; různé doby, ve které v podobenství o dělnících na vinici vychází hospodář, jsou vykládány jako jednotlivá období dějin spásy (od Adama po Noema; od Noema po Abrahama; od Abrahama k Mojžíšovi; od Mojžíše do příchodu Páně; hodina před koncem pracovní doby pak představuje čas od příchodu Páně do konce světa); jako jiný možný výklad sv. Řehoř uvádí, že „...ráno je naše dětství, třetí hodinou se může rozumět dospívání, protože jako slunce stoupá do výše, tak teplo věku vzrůstá; šestá (hodina) však je mládí, protože jako slunce pevně stojí ve středu, tak v něm [v mládí] je plnost síly; devátou však je míněno stáří, ve kterém jako slunce sestupuje z nebeské výše, tak věk postrádá žár mládí; jedenáctá pak je tím obdobím, které se nazývá sešlostí věkem nebo senilitou.“ Kdo nečinně postává, je ten, kdo „žije pro sebe, uspokojuje rozkoše svého těla a nehledá ovoce božského díla.“ Dělníky poslední hodiny jsou pohané, kteří ale mají pro svou nečinnost omluvu: nikdo je nenajal, tj. nikdo jim nekázal o cestě života. Nést tíhu dne a vedro znamená „...být oslabován celoživotním žářem těla.“ Obdržení království, které představuje denár, je jen z dobroty Boží vůle, člověk si tedy nemá stěžovat, když Bůh dává, co nemusí. Z podobenství pak vyvozuje dvojí závěr: že jednak sám o sobě nemá nikdo nic předpokládat, protože byť třeba byl povolán k víře, neví, jestli bude povolán i do království. Za druhé, ať se nikdo neodváží zoufat nad bližním, kterého vidí setrávat ve zlém, protože nezná bohatství Božího milosrdenství.

Remigius připomíná, že podle tradice denár odpradávná odpovídal deseti sesterciím, a má na sobě vyražený obraz krále. Z toho soudí, že správně je tedy denárem označována odměna za dodržování Desatera; majitel vinice „smluvil denár na den“, protože každý pracuje na poli svaté Církve s nadějí na budoucí odměnu. Podle něho Ježíš Kristus sám je hospodář a současně správce vinice, stejně jako sám je dveře a zároveň dveřník. On sám totiž přijde soudit, aby každému odplatil za to, co vykonal. Povolává tedy dělníky a dává jim odměnu, až se všichni shromáždí k soudu, a jeden každý dostane podle svého díla. Pod oslovením „příteli“, jímž se pán vinice obrací na reptajícího dělníka, by podle Remigia mohli být chápáni všichni věřící Židé, kteří jsou nazýváni přáteli kvůli víře. Těm je slovy „Vezmi si, co ti patří, a jdi!“ řečeno „vezmi svou odměnu a přejdi do slávy.“ Pán ale pokračuje: „Já chci i tomu poslednímu,“ to je

pohanům, dát podle jejich zásluh, „stejně jako tobě.“ Remigius soudí, že „okem“ se rozumí úmysl. Židé měli opravdu zlé oko, to jest špatný úmysl, protože nepřáli spásu pohanům. Smysl podobenství pak vidí ve slovech „Tak budou poslední první a první poslední“, což vysvětluje tak, že „Židé se z hlavy obrátí k ocasu a my z ocasu se změním v hlavu.“

Velmi podrobně rozebírá podobenství Jan Zlatoústý. Hospodář je podle něho Kristus, jehož „domem“ jsou nebe i země; rodinou pak stvoření nebeská, pozemská i podzemská. Jeho vinicí je spravedlnost, v níž jsou obsaženy rozličné druhy spravedlnosti jako révové keře: například mírnost, čistota, trpělivost a další ctnosti, které se všechny obecně nazývají spravedlností.

Lidé jsou ustanoveni za obdělavatele vinice. „Vězte tedy,“ říká Jan Zlatoústý, „že jsme najatí dělníci. Stejně jako nikdo nenajímá dělníka, aby nedělal nic jiného, než jedl, tak také my jsme Kristem povoláni ne proto, abychom pracovali jen na tom, co je k našemu užítku, ale především ke slávě Boží; a jako najatý dělník se nejprve stará o svoje dílo, a až potom o denní jídlo, tak i my jsme povinni si nejdříve všimnout toho, co se týká slávy Boží, a teprve poté toho, co je k našemu užítku. Stejně tak jako se námezdník celý den věnuje práci pro pána, a jen jednu hodinu svému jídlu, tak máme i my vynakládat veškerý čas našeho života slávě Boží a jen malou část našim pozemským potřebám. A jako námezdník se v den, kdy nekonal žádnou práci, stydí vejít do domu a žádat o chléb, jak by ses ty nestyděl vstoupit do kostela a stát před tváří Boží, když jsi před Bohem nic dobrého neudělal?“ Nečinnými jsou hříšníci – nečinný je ten, kdo nekoná díla Boží. „Chceš tedy nebýt nečinný? Neber, co patří jinému, a dávej ze svého; a pracoval jsi na vinici Páně, když jsi ji obdělával milosrdenstvím.“ Jan Zlatoústý upozorňuje, že pán pouze s prvními smluvil výslovně, že jim dá denár; s ostatními však uzavřel nejistou smlouvu říka „já vám dám, co bude spravedlivé.“ Pán totiž věděl, že Adam zhřeší, a všichni po něm propadnou záhubě; proto s ním uzavřel jasnou smlouvu, aby nemohl nikdy říci, že nedbal spravedlnosti, protože nevěděl, jakou odměnu by měl dostat. S těmi dalšími však smlouvu neučinil, protože je připraven je odměnit tak, jak ani nedoufali.

Šestou a devátou hodinu spojil, protože v šesté a deváté hodině povolal pokolení Židů, a opakovaně sjednával s lidmi smlouvy, zatímco stanovený čas spásy všech se již přibližoval.

Jan Zlatoústý vyzdvihuje skutečnost, že pán odměnu dává pozdě večer, ne druhý den ráno. Z toho podle něho plyne, že soud nastane ještě za trvání tohoto světa, a každý

dostane svou mzdu, a to ze dvou důvodů. Prvním je, že ona budoucí blaženost je mzdou za spravedlnost; ne tedy „na onom světě“ se děje soud, ale dříve. Tím druhým je, že soud předchází příchod onoho dne, aby hříšníci den této blaženosti nespátřili.

Co se týče závěrečného vyúčtování, pánem vinice je Syn a správcem Duch svatý.

Když Bůh dává odměnu všem svatým, ukazuje se jako spravedlivý; když však dává pohanům, ukazuje se jako milosrdný, jak říká Apoštol: „...pohanské národy aby slavily Boha za jeho slitování.“ (Řím 15,9) A proto je řečeno „od posledních k prvním.“ Aby Bůh mohl ukázat své nezměrné milosrdenství, nejdříve odměňuje poslední a nehodnější, poté první: protože jeho hojné milosrdenství se neohlíží na řád. Není to však nespravedlivé: protože ten, kdo se narodil v první „části“ věku, nežil déle než určený čas svého života; a jak mu uškodilo, jestli po jeho smrti svět trval dále? A ti, kdo se narodí ke konci světa, nebudou žít méně dnů, než je jim vypočteno; a jak by jim prospělo, kdyby svět brzy skončil, když svůj život už naplnili?

Kromě toho, není to věcí člověka, jestli se narodí dříve nebo později, ale Boží moci. Tak ani ten, kdo se narodil první, nemůže si nárokovat první místo, ani nemůže být pohrdán ten, kdo se narodil později. Jan Zlatoústý se zamýšlí nad tím, co v takovém případě znamená reptání prvních „Nesli jsme tíhu dne a vedro“ – vždyť první i poslední prožili svůj čas, ani více, ani méně, a smrt jednoho každého je jeho vlastním završením. Vykládá to tak, že síla člověka ke konání spravedlnosti je větší, když ví, že konec světa je blízko. Pro ony první však bylo oslabením, když věděli, že trvání světa bude ještě dlouhé. Ačkoli tedy nežili po celý ten dlouhý čas, přesto se zdá, jako by nesli tíži celého věku. Jiným výkladem může být, že tíhou celého dne se myslí obtížná přikázání zákona; vedrem se pak míní spalující pokušení k chybování, které v nich vzněcoval duch Zlého, když je provokoval, aby napodobovali pohany; od těchto všech věcí byli pohané svobodní, když uvěřili v Krista, a získáním milosti plně spaseni.

Ti, kdo reptali, si nestěžovali kvůli tomu, že by byli zbaveni své odměny, ale kvůli tomu, že ti druhí dostali více, než si zasloužili. Tak totiž trápí závistivce, když je druhému cokoli přidáno, jako by to jemu bylo vzato. Z čehož je zřejmé, že závist se rodí z marné slávy. Tak tedy bolí být druhý toho, kdo touží být první; a proto hospodář odstraňuje tento důvod závisti, když říká: „Nesmluvil jsi se mnou denár?“

Že však nenajal všechny zároveň, ale jiné ráno, jiné o třetí hodině, a tak dále, vyšlo z rozdílnosti jejich myslí. Bůh je povolal tehdy, když byli připraveni poslechnout; vždyť i lotra povolal, když byl připraven k poslušnosti. Když ti poslední říkají „Nikdo nás

nenajal“, neříká to Pán, ale dělníci; on totiž, co se Jeho týče, volá všechny od prvního věku; to je zřetelné, když se říká „hned ráno vyšel najmout dělníky.“

Tím, co říká – „budou poslední první a první poslední“ – jim skrytě naznačuje, že ti, kdo na začátku zářili, později zavrhlí ctnost; a naopak ti, kdo byli vyvedeni ze špatnosti, mnohé překonali. Toto podobenství je tedy řečeno, aby učinilo ctižádostivějšími, dychtivějšími ty, kdo se obrátili až ve stáří, aby neočekávali, že dostanou méně než jiný. Nebo také proto říká, že první budou poslední a poslední první, ne aby poslední byli důstojnější než první, ale aby se vyrovnali a nebyl mezi nimi žádný rozdíl z důvodu času. To, že říká „mnozí jsou povoláni, ale málo je vyvolených“, nenáleží dřívějším svatým, ale pohanům: protože z těchto pohanů, kterých je povolanych mnoho, má být vyvoleno jen málo.

Origenes tvrdí, že celý přítomný lidský věk můžeme nazvat jedním dnem; pro nás je zajisté dlouhý, z pohledu života Božího však krátký. Denár mzdy pro něho znamená spásu. „Tržiště“ je všechno, co je vně vinice, tj. mimo Církev Kristovu. Zajímavě rozvádí, že dělníky třetí hodiny pán nepozval k celému dílu; nechal na jejich uvážení, nakolik mohou pracovat. Mohli totiž na vinici odvést stejnou práci jako ti, kteří pracovali od rána, pokud by v kratším čase chtěli na dílo vynaložit větší sílu.

První dělníci, kteří mají svědectví skrze víru, nepřijali Boží příslib; pro nás hospodář vyhlédl něco lepšího, aby oni nebyli dovršeni bez nás (Žd 11, 40). A protože jsme dosáhli milosrdenství, doufáme, že jako první obdržíme odměnu my, kdo jsme Kristovi; po nás však ti, kteří pracovali před námi: proto je řečeno „Zavolej dělníky a vyplat' jim mzdu, a to od posledních k prvním!“

Možná, že je to Adam, kterému pán říká „Příteli, nekřivdím ti! Nesmluvil jsi se mnou denár za den? Vezmi si, co ti patří, a jdi!“ Tvá je spása, to jest denár. Chci ale i tomu poslednímu dát jako tobě. Není nepravděpodobné si myslet, že tento poslední je apoštol Pavel, který pracoval jednu hodinu, a byl učiněn rovným všem, kdo byli před ním.

Neříká ale „Co tu stojíte celý den nečinně?“ těm, kteří začali duchem a skončili tělem, pokud se později chtějí vrátit a znovu žijí z ducha. Neříká to proto, aby odradil marnotratné syny, kteří rozmařilým životem zmařili podstatu evangelické nauky, od návratu do otcovského domu, ale proto, že nejsou podobní těm, kteří v mládí hřešili, dokud se nenaučili, jak být věrní.

V této exegezi církevních otců je občas skutečně patrná snaha po až násilné alegorizaci; jde např. o výklad Remigia, že mzda jednoho denáru má znamenat odměnu za dodržování Desatera, protože denár odpovídal deseti sesterciím, nebo o názor Jana

Zlatoústého, že i ratolesti obdělávané vinice (o které je vlastně řeč jen okrajově a ani není zřejmé, jakou práci zde najatí dělníci vykonávali) musejí představovat něco konkrétního – v jeho podání různé „odnože“ ctnosti spravedlnosti. Přitom sám Jan Zlatoústý, jak již bylo uvedeno, konkrétně právě při výkladu tohoto podobenství se výslovně příkláněl ke způsobu výkladu, který se nesnaží násilně přiřknout důležitý význam každé jednotlivosti v podobenství zmíněné. Církevní otcové nicméně nepochybně promýšleli každé slovo evangelia „až na dřeň“, v poctivé snaze postihnout veškeré bohatství v evangeliích obsažené. I pro dnešního člověka je inspirativní zamyslet se například nad tím, koho všeho mohou představovat jednotliví dělníci povolání v rozdílném čase a s tak rozdílnými „zásahami“ při konečném vyúčtování, a snažit se mezi nimi nalézt především své vlastní místo. *Nějaké* místo totiž už podle zmíněných výkladů náleží každému člověku, protože Bůh ze svého povolání nikoho nevyklučuje „až do konce pracovní doby“, a ukazuje se jako spravedlivý i milosrdný zároveň.

3.4. Soudobá exegeze

Způsob alegorizujícího výkladu přetrvával, jak již bylo uvedeno, až do devatenáctého století, kdy se proti němu ostře vymezil Adolf Jülicher, který zcela zavrhl alegorii a v každém podobenství důsledně hledal pouze jedinou pointu. Týž autor o rozebíraném podobenství velmi zhuštěně prohlašuje, že je vlastně „evangeliem v kostce“, úžasným podobenstvím o Božím milosrdenství.³⁷

Moderní komentáře v jeho duchu opouštějí důsledně alegorizující výklad a hledají spíše jednotící myšlenku. Zároveň vesměs vysvětlují dobové reálie, týkající se námezdních dělníků, běžné denní mzdy a jiných zvyklostí – v tom se komentáře většinou nijak neliší.

M. Limbeck ve svém komentáři k uvedeným veršům uvádí, že jasným původním smyslem podobenství je získání posluchače pro Boží dobrotu – Bůh spravedlivě hodnotí odvedenou práci, ale nadto chce obdarovat i ty, kteří se namáhali daleko méně; v důsledku by tedy práce mohla být vykonávána bez ohledu na výkon. Matouš se tím

---

³⁷ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 362. HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s. 42.

kromě toho snaží vyjádřit i to, že ani v křesťanské obci není tedy důvod dávat přednost prvním.³⁸

D. J. Harrington nachází paralelu mezi tímto podobenstvím a podobenstvím o marnotratném synu (L 15,11–32): velkodušný majitel vinice u Matouše odpovídá milosrdnému otci u Lukáše. Zdůrazňuje hlavní úlohu hospodáře, který je ústřední postavou podobenství (proto by se možná podobenství mělo spíše označovat jako podobenství „o dobrém zaměstnavateli“, nebo „o zaměstnavateli, který jedná se všemi stejně dobře“). Hospodáře je možné ztotožnit s Bohem, vinice je symbolem Izraele už u proroka Izajáše – viz např. již zmiňovaná píseň o Hospodinově vinici (Iz 5,1–7). S obrazem vinice je pak spojena myšlenka posledního soudu jako sklizně. Na sklonku dne nastává vyúčtování za dohledu pána vinice. Odpoví na otázku, jak to, že ti, kdo přišli poslední, jsou ohodnoceni stejně jako první, je, že království nebeské je Božím darem. V podobenství je vyjádřen vztah mezi Boží spravedlností a milosrdenstvím. První skupina dělníků obdržela spravedlivou, předem dohodnutou odměnu; poslední skupina byla obdarována Božím milosrdenstvím. Ježíš vždycky projevoval zvláštní zájem o lidi na okraji židovské společnosti, zdůrazňoval, že nepřišel pro spravedlivé, ale pro hříšníky (Mt 9,13), což mu bylo zbožnými Židy vytýkáno. I církev by se měla ve vztahu k „posledním“ řídit jeho příkladem, neměla by ale ani opomíjet ty, kdo poctivě pracují celý den, a pomáhat jim, aby uznali Boží spravedlnost a ocenili Boží milosrdenství.³⁹

Podrobněji rozebírá podobenství J. Mrázek. Upozorňuje, že text je možno rozdělit buďto do dvou částí podle místa (tržiště – vinice), nebo do šesti, podle času. Tohoto druhého schématu se pak drží při výkladu. První scéna (Mt 20,1–2) určuje měřítko pro všechny ostatní tím, že je v ní stanovena mzda jeden denár za den. Autor zdůrazňuje důležitost hospodářova příslibu ve druhé scéně (Mt 20,3–5a) zaplatit „to, co je spravedlivé“ – a co si lidská spravedlnost vykládá jako spravedlivý díl této mzdy, odpovídající odvedené práci; ale hospodář má jiné pojetí spravedlnosti, které bude na konci podobenství obhajovat. Dvě další scény z časového hlediska (Mt 20,5b) jsou jen zdůrazněním toho, že hospodář najímá dělníky na celý den. V páté scéně (Mt 20,6–7) je

---

³⁸ LIMBECK, Meinhard. *Evangelium sv. Matouše*, s. 212.

³⁹ HARRINGTON, Daniel J., SJ. *Evangelium podle Matouše*. Řada *Sacra Pagina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 310-313.

uvedeno, že ti naposledy najatí dělníci ten den dosud pro nikoho nepracovali – není jasné, zda proto, že byli líní, nebo že nevzbuzovali dostatečnou důvěru u potenciálních zaměstnavatelů. Jsou najímáni na jednu hodinu, která zbývá do konce pracovní doby, a za tuto hodinu jim má být zapláceno. Poslední scéna (Mt 10,8–16) se týká účtování a diskuse o jeho spravedlnosti. Není zřejmé, proč hospodář najímal dělníky postupně – zda proto, že měl ráno špatný odhad, nebo nebylo na tržišti dost lidí, a kde v tu dobu byli ti, kdo byli najímáni jako poslední. Z textu není jasné ani to, jakou práci dělníci vykonávali. – Autor zajímavě vyvozuje, že děj v prvních pěti scénách se odehrává na tržišti a ne na vinici proto, že není důležité, jaká práce se odehrává na vinici, ale jak usilovně pracuje hospodář, o jehož práci hlavně jde. I proto patrně dělníky najímá on osobně, a správce na jeho pokyn dělníky jen na závěr vyplácí.

I tento autor komentuje analogii tohoto podobenství s podobenstvím o marnotratném synu, zejména z pohledu toho, že v obou případech se objevuje „pozdě příchozí“, který dostane stejně jako ten první, a „starší bratr“, který s tím není spokojen. Lukášovo podobenství je ale vyprávěno z pozice marnotratného syna, zatímco podobenství o dělnících na vinici se vlastně týká hlavně těch, kteří poctivě pracovali celý den a cítí se jednáním hospodáře poškozeni. Ti, kdo byli najati jako druzí, třetí a čtvrtí, nejsou v podobenství nijak zvlášť důležití – možná jen k tomu, aby situace vyličená jako nepoměr mezi „prvními“ a „posledními“ nevypadala tak černobíle – jsou i mezistupně, se kterými se čtenář může ztotožnit. U posledních je zdůrazněno, že vlastně ani neměli možnost si odměnu zasloužit; jediná jejich „zásluha“ byla v tom, že se přece jen nakonec nechali najmout.

Hospodář rozhoduje, aby se vyplácelo nejdříve posledním, před zraky prvních, čímž vlastně záměrně vyprovokuje kontroverzi. Své rozhodnutí pak hájí několika argumenty – nejprve tím, že vůči prvním dodržel smlouvu; jejich nespokojenost tedy vychází vlastně jen z toho, že ti ostatní nedopadli hůře než oni. Dále výslovně říká, že těm posledním *chce* dát stejně – ne proto, že by vykonali stejnou práci nebo pracovali lépe; a na to má právo, protože nakládá se svým majetkem. Na závěr vznáší provokativní otázku: Co je jiným důvodem reptání „prvních“ než závist? Toto může být vzhledem ke kontextu – učedníci se v předcházejícím úryvku ptali, co dostanou za to, že všechno opustili – vnímáno jako upozornění, že mohou sice počítat se slíbenou odměnou, ale

nemají se pohoršovat nad tím, že i jiní, kteří se jim nezdají tak zasloužilí, budou odměněni stejně.⁴⁰

Grant R. Osborne rovněž hovoří o smyslu podobenství jako o zdůraznění převahy Boží milosti nad důležitostí lidského snažení, což převrací lidská očekávání ohledně odměny za uřednictví. Podle něho těmi „posledními“ mohou být míněni celníci a hříšníci, pohané, nebo i všichni uředníci od prvních Dvanácti po obrácené pohany. Důležité je, že i ti „poslední“ v podobenství chtěli pracovat – jinak by byli z tržiště už dávno odešli. První najatí svou stížností vyjadřují názor, že hospodář se vlastně přese všechno zachoval nespravedlivě, protože neohodnotil odvedenou práci. Z hospodářovy odpovědi ale vyplývá, že odměnu neurčují zásluhy a množství práce, ale vůle a milost Boží; jeho jednání demonstruje výrok proroka Izajáše: „Mé úmysly nejsou úmysly vaše a vaše cesty nejsou cesty moje, je výrok Hospodinův. Jako jsou nebesa vyšší než země, tak převyšují cesty mé cesty vaše a úmysly mé úmysly vaše.“ (Iz 55,8–9) Je to poučením pro křesťany, že musejí přijmout ty, které sám Bůh přijal za vlastní, bez rozdílu rasy, etnika nebo sociální skupiny; není zde místo pro předsudky a pýchu. V závěru Osborne vyvozuje, že „rovnost“ není ve výši odměny, ale v tom, že před Bohem budeme jednou všichni stát bez znevýhodnění. Budeme odměněni za to, co jsme udělali, ale Bůh bude štědrý a milosrdný ke každému.⁴¹

Josef Imbach zdůrazňuje, jak šokující muselo být pro současné židovské posluchače toto podobenství o stejné odměně pro všechny – Ježíš předkládá posluchačům naprosto neobvyklý portrét Boha, jehož láska se vztahuje i na ty, kteří jsou tehdejšími lidmi považováni za „Bohem zapuzené“ hříšníky. Ježíš tímto příběhem zjevně obhajoval své vlastní chování vůči těmto „lidem na okraji“. Jako zajímavou ilustraci v podstatě přesně opačného postoje uvádí autor rabínský příběh o králi, který také odměňuje najaté dělníky – jednoho z nich, který nad ostatní vyniká pílí a šikovností, odvolá z práce již po dvou hodinách, ale nakonec ho odmění stejně jako ostatní s tím, že tento dělník vykonal za dvě hodiny více práce než ostatní za celý den. Poučení z příběhu odpovídá tehdejšímu židovskému myšlení: Bůh dává mzdu takovou, jakou si kdo zaslouží. Proto je Ježíšovo podobenství pro posluchače opravdu šokující. Ale Boží odměnou, příslibenou uředníkům v předchozím textu za následování Ježíše, je podíl na věčném

---

⁴⁰ MRÁZEK, Jiří. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*, s. 128-138.

⁴¹ OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*, s. 725-734.

životě (Mt 19,29), což je odměna nekonečně větší, než jakou by si kdy mohl kdokoli zasloužit. Boží odměna je v každém případě dar, je tak velká, že si ji není možné „vysloužit“ jakoukoli prací. I ti, kdo vykonali nejvíc, i ti „poslední“ budou obdarováni bez zásluhy.⁴²

A. Hultgren zmiňuje v úvodu svého výkladu rovněž výše uvedenou rabínskou paralelu o dělnících, kteří dostali od krále všichni stejnou mzdu, ač nepracovali všichni stejně dlouho; jsou odměněni za množství odvedené práce, ne za množství prací stráveného času. Ale Ježíšovo podobenství mluví o něčem úplně jiném: o pánovi, který dává štědrě celodenní mzdu všem, přestože si ji svou prací zasloužili jen někteří. Pointa je nečekaná a zcela neobvyklá oproti reálnému životu; proto je také podobenství tak dobře zapamatovatelné. Hultgren dělí podobenství pouze na dvě části – najímání dělníků (20,1–7) a zúčtování na konci dne (20,8–15). Závěrečný verš o posledních, kteří budou prvními, k podobenství samotnému podle něho nepatří. Podobenství se týká nebeského království, které je srovnáváno nikoli s majitelem vinice, ale s celým obsahem podobenství. Majitel vinice je zcela jistě metaforou pro Boha, tím spíš, že vinice byla klasickým symbolem Izraele (Iz 5,1–7; Jr 12,10; Mk 12,1–12, Mt 21,33–46, L 20,9–19). – To, že majitel slibuje později najatým dát „co bude spravedlivé“, automaticky navozuje představu, že to bude podílná část denní mzdy, rozhodně méně než celodenní plat. Mnozí interpreti spekulují nad tím, proč majitel nenajal dostatek dělníků hned poprvé (jestli proto, že práce spěchala, protože se blížilo období dešťů, nebo že byl nejspíš pátek a hrozny musely být sklizeny do západu slunce, tedy do začátku sabatu); ale tato otázka se nezdá být důležitá – podobenství přece nemá popisovat skutečnou událost; a navíc i za výše zmíněných okolností by zkušený majitel odhadl situaci hned ráno a najal by potřebný počet dělníků hned. Dalo by se to vysvětlit, kdyby majitel chtěl dělníků chytře využít – s těmi prvními by musel smluvit pevnou mzdu, ale ti další už by se rádi spokojili i se mzdou nižší; majitel by tak mohl využít jejich nezaměstnanosti a získat velmi levnou pracovní sílu. Ale tak tomu v tomto případě zjevně není – vždyť majitel nakonec zaplatí celodenní mzdu všem! – Další možností je, že někteří nádeníci se na tržišti objevili až v průběhu dne – tomu ale odporuje v. 6, v němž se říká, že celý den nečinně postávali. Zdá se tedy, že jediným

---

⁴² IMBACH, Josef. *A učil je v podobenstvích. Ježíšovy obrazné příběhy o životě z víry*. Praha: Vyšehrad, 2016, s.38-42.

důvodem pro opakované vycházení majitele a opakované najímání dělníků je úmysl, aby bylo vyprávění poutavější a aby se stupňovalo napětí až do konečného vyúčtování. Během dne je najato celkem pět skupin pracovníků, ale důležití jsou ve skutečnosti jen ti první a ti poslední, o kterých se mluví v souvislosti s vyplácením mzdy. To se odehrává týž večer, zcela v souladu s předpisy Zákona. Překvapivé je *pořadí* vyplácení mzdy – i toto rozhodnutí majitele není převzato z reálného života, ale z hlediska příběhu je nezbytné, aby ti první viděli, kolik dostali poslední, a mohla tedy vzniknout dramatická zápleтка. Je logické, pro ony dělníky z první skupiny v podobenství, ale i pro posluchače, že mlčky očekávají, že první dostanou více než ti, kdo pracovali jen hodinu. Všichni ale dostanou stejně – tolik, kolik si na začátku dne s majitelem smluvili ti první. Ti dříve najatí si stěžují na dvě nespravedlnosti, které podle nich hospodář nechal v úvahu: jednak to, že pracovali daleko déle než ti ostatní, jednak na rozdíl od nich museli snášet horko dne. Tak je pro ně (a pro nás také) toto „rovnostářství“ vlastně nerovným hodnocením. Hospodář se ale hájí: zaplatil jim tolik, kolik podle smlouvy dlužil, takže se nedopustil křivdy; a to, že je štědrý vůči jiným, není nespravedlivé vůči oněm prvním. V závěru nadhazuje možnost, že ti, kdo si stěžují, jsou ve skutečnosti jen závistiví. Hospodář oslovuje jednoho z reptajících dělníků „příteli“ – toto oslovení se v Matoušově evangeliu vyskytuje ještě dvakrát, poprvé v podobenství o královské svatbě, kde takto král oslovuje člověka, který přišel do hodovní síně bez svatebních šatů, podruhé tímto slovem sám Ježíš oslovuje Jidáše v Getsemanské zahradě. Není to tedy pozitivní výraz – je používán při konfrontaci vůči někomu, kdo se zachoval nestoudně nebo nečestně. Hospodář neodpovídá přímo na výtku o nespravedlnosti, ale celé téma přenáší na jinou úroveň – na úroveň velkorysosti a štědrosti. Tento posun vyžaduje jiný způsob myšlení a nastavuje jiný rámec pro jakékoli budoucí vztahy.

A. Hultgren se rovněž zmiňuje o kontextu podobenství – předchází diskuse s Petrem o tom, jaká bude odměna pro učedníky, kteří se všeho zřekli a šli za Ježíšem; následuje snaha matky Jakuba a Jana prosadit přední místa v království pro své syny. Podobenství je uvedeno slovem „Neboť“ („Neboť s královstvím nebeským je to tak...“); to značí, že podobenství navazuje na předchozí text a vysvětluje, jak to v království bude s těmi prvními a posledními. Tři zmiňovaní učedníci – Petr, Jakub a Jan – byli jednoznačně mezi těmi „prvními“; ale to neznamená, že ti ostatní by měli přijít zkrátka; i pro ně je připravena štědrá odměna, protože Boží milost zdaleka přesahuje všechna běžná lidská očekávání.

Další otázkou je, zda toto podobenství pochází opravdu od Ježíše; většina autorů s tím souhlasí. Pak je ovšem potřeba rozhodnout, zda bylo původně určeno opravdu učedníkům, tak jak je to zaznamenáno u Matouše. Mnozí jsou toho názoru, že Ježíš takto hovořil spíše ke svým kritikům, zejména některým farizeům, kteří se vymezovali proti tomu, že Ježíš hlásal radostnou zvěst lidem, kteří toho podle farizeů byli nehodní. V takovém případě by význam podobenství byl dvojitý – jednak ten, že Bůh je štědrý a milosrdný nad všechna lidská očekávání, a to i vůči těm, kdo jsou považováni za nehodné; a jednak, že je ostudné, když v tom někdo vidí něco špatného. Hultgren připouští i první možnost, ale tu druhou – tj., že podobenství bylo určeno širšímu posluchačskému publiku – považuje za pravděpodobnější. V závěrečné interpretaci je znovu zdůrazněno, že mnohá podobenství, toto nevyjímaje, nezobrazují typické situace – k dosažení pointy je nutného něco neobvyklého. Hlavní postava se nechová typicky, protože představuje Boha. Můžeme se ptát, kdo jsou oni dělníci, kteří přišli „na poslední chvíli“ a odešli s plným platem. Jako první nás asi napadne, že to jsou ti, kdo se obrátili na smrtelném loži, nebo alespoň takoví, kteří se ve své náboženské horlivosti moc nepřetrhnou. Když se zamyslíme hlouběji, můžeme si uvědomit, že *my všichni* jsme dělníci poslední hodiny. Ale ani tím se nemusíme zabývat; je to vlastně jedno. Bůh nás nespasí proto, že jsme tak „k pomilování“, ale proto, že on je milující; Bůh nás spasí ze své milosti, ne proto, že jsme si to nějakým způsobem zasloužili – a to se týká nás všech. Proto také církve při bohoslužbě neslaví to, co věřící dělají pro Boha, ale oslavuje Boha a to, co Bůh udělal pro ně.⁴³

Nejpodrobněji z použitých komentářů rozebírá podobenství práce K. Snodgrasse. Podle něho je toto podobenství jedním ze tří nejobtížněji interpretovatelných, spolu s podobenstvím o nepoctivém správci a o svatební hostině. Obtížnost výkladu spočívá zejména ve zjištění, pro jaké posluchače bylo původně určeno, a v konečném smyslu podobenství. Většina moderních badatelů je přesvědčena, že toto podobenství pochází přímo od Ježíše, na rozdíl od mnohých jiných, u kterých se předpokládá větší či menší redakční úprava evangelistů. Snodgrass je člení ne do dvou základních částí (najímaní dělníků a vyplácení mzdy), ale do čtyř – odděluje stížnost na nespravedlnost ve verších 11–12 a obhajobu pánovy dobroty (vv. 13–15). To vše je zarámováno úvodní formulí „Neboť s královstvím nebeským je to tak, jako...“ (v. 1) a závěrečným úslovím

---

⁴³ HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*, s. 33-46.

o posledních, kteří budou prvními, a naopak (v. 16). Snodgrass si všímá i daleko širšího kontextu podobenství v celé rozsáhlé pasáži Mt 19,13 – 20,34. Tento oddíl je vesměs věnován otázkám stavu, bohatství, touhy po majetku a učednictví. Společným jmenovatelem je *převrácení hodnot tohoto světa*. Učedníci jsou nejdříve poučováni o tom, že nemají bránit v přístupu k Ježíši dětem, protože právě takovým patří nebeské království (Mt 19,13–15); poté Ježíš vysvětluje bohatému mladíkovi, že chce-li být dokonalý, má odevzdat chudým vše, co má, a jít za ním (Mt 19,16–22), a s velkým důrazem říká učedníkům, že majetek je ke vstupu do nebeského království přítěží, ne výhodou (Mt 19,23–26). Když se pak Petr ptá na odměnu za to, že on a jeho druhové opustili všechno a následovali ho, je ujištěn, že všichni, kdo pro Ježíšovo jméno něco nebo někoho opustili, budou bohatě odměněni včetně podílu na věčném životě; tak ti, kdo vypadali, že ztratili všechno (tj. poslední), budou bohatě odměněni (budou první) (Mt 19,27–30). Stejně úsloví, jen zrcadlově obrácené, se pak objevuje na konci podobenství o dělnících na vinici. Bezprostředně poté Ježíš s učedníky potřetí mluví o svém nadcházejícím utrpení, ale ujišťuje je, že bude třetího dne vzkříšen (Mt 20,17–19). Když je matkou Zebedeových synů žádán o přední místa pro oba bratry, znovu vyzdvihuje převrácení hodnot: Být první mezi jeho učedníky znamená být služebníkem, být posledním ze všech. Ježíš sám je toho prvním příkladem (Mt 20–28). Konečně uzdravení dvou slepců ukazuje postoj, který se vyžaduje od učedníků: Zatímco synové Zebedeovi na stejnou otázku („Co chcete?“) žádají vysoké postavení, slepci prosí, aby jim byly otevřeny oči – a když je jejich prosba splněna, hned Ježíše následují (Mt 20,29–34). Velmi zajímavé je upozornění na vztah mezi verši Mt 19,17 a Mt 20,15: pán vinice je označen jako „dobrý“, poté, co v předchozí pasáži Ježíš výslovně říká, že je jediný „dobrý“ – Bůh.

Snodgrass, stejně jako již zmínění J. D. Harrington a J. Mrázek, rovněž vidí paralelu mezi tímto podobenstvím a Lukášovým podobenstvím o marnotratném synu (nebo, jak se dnes častěji označuje, o milosrdném otci) – v obou vystupuje autoritativní postava, která se chová s neočekávanou velkorysostí, je zde stížnost na tuto velkorysost a její ospravedlnění.

Podobenství popisuje scénu s realistickými podrobnostmi, jako je zvyk najímat nádeníky na tržišti nebo obvyklá denní mzda – to vše podobenství zohledňuje. Ve dvou bodech se ale od možné reality odlišuje. Tím jedním je několikrát opakované najímání dělníků v průběhu dne – vyvstávají tak možné otázky, jako proč si majitel lépe nespočítal hned na začátku, kolik lidí bude na práci potřebovat, nebo kde byli přes den

ti, kteří byli najati až večer. Podobenství ale nutně nemusí přesně odpovídat životní realitě, i když si obrazy z ní vypůjčuje. Opakované najímání dělníků tady zjevně má za účel pouze vystupňovat děj až do překvapivého závěru, ne popsat obvyklou situaci. Druhou odlišností je samotná pointa podobenství – stejná mzda vyplacená všem dělníkům bez ohledu na délku jejich práce.

Snodgrass uvádí sedm hlavních možností výkladu podobenství (a zmiňuje mnohé další, méně obvyklé). První možností je alegorizace podobenství, jak byla v církvi prováděna a jak je také v práci zdokumentováno výše příklady z církevních otců: jednotlivá období najímání dělníků jsou vykládána jako dějinná období od Adama po Noema atd., nebo jako různá životní období člověka od dětství až do smrti, a tímto výkladem se potvrzuje plná hodnota pozdní konverze. V tomto pojetí je denár považován za symbol věčného života nebo vzkříšení. Mnozí jiní (například A. Jülicher nebo A. Hultgren) se domnívají, že podobenství zobrazuje především nesmírnou Boží velkorysost, milosrdenství Boží v udílení spásy, a používají ho jako argumentu proti „spáse ze skutků“.⁴⁴ Často se objevuje rovněž výklad, že v podobenství jde o Ježíšovu obhajobu proti oponentům, kteří mu vytýkali přijímání hříšníků. Někteří přijímají podobenství – nebo alespoň jeho pochopení u sv. Matouše – jako učení o zavržení Židů a přijetí pohanů. Nemnoho interpretů se domnívá, že podobenství poukazuje na vykořisťování dělníků bohatými majiteli půdy, někteří je považují za kritiku závisti, chamtivosti, vychloubačnosti nebo jiných nectností u Ježíšových učedníků, a konečně několik autorů tvrdí, že podobenství je v podstatě učením o lidské solidaritě. Tato různá pojetí se vzájemně nevylučují, naopak často bývají nejméně dvě smíšena. Snodgrass sám zavrhuje alegorizující výklad, stejně jako výklad obhajující zavržení Židů nebo výklad ve smyslu kritiky vykořisťování.

Dále se zabývá otázkou, zda úsloví o prvních, kteří budou posledními (v. 16) patřilo původně k podobenství, a zda vůbec odpovídá smyslu podobenství. Většina autorů prý na tuto otázku odpovídá záporně.⁴⁵ Že se sem toto úsloví nehodí, zaznamenal již Jan Zlatoústý ve čtvrtém století; jediné, co je spojuje s textem, je skutečnost, že naposledy najatí jsou vypláceni jako první (v. 8). Zdá se, že toto úsloví patří k tzv. bludným či plovoucím výrookům; u Lukáše se vztahuje přímo ke kontextu (L 13,30), u Marka a při

---

⁴⁴ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 371, tamtéž poznámka č. 196, s. 708.

⁴⁵ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 371, tamtéž poznámka č. 202, s. 708.

prvním použití u Matouše je vztah spíše nepřímý (Mk 10,31; Mt 19,30) a slova „první“ jsou vztažena k bohatým, o kterých se mluví o pár veršů dříve. Matouš tento výrok uvádí ještě jednou na závěr podobenství, čímž opět připomíná zaměření celého úseku evangelia na převrácení hodnot. Důležitější se Snodgrassovi zdá otázka, zda Matouš považoval tento výrok za „*nimšal*“, vysvětlení podobenství. Od dob Jülichera se tvrdilo, že tímto dodatkem Matouš změnil podobenství o milosrdenství na podobenství o soudu. Jiní autoři se naopak domnívají, že výrok odpovídá kontextu u Matouše. Snodgrass soudí, že úsloví není míněno jako výklad, přestože začíná slovem „tak“; spíše je považuje za připomínku smyslu, který dominuje celému širokému kontextu Mt 19,13–20,34. Ze slova „nebot“, kterým Matouš podobenství uvádí, podle Snodgrasse plyne, že Matouš podobenství vnímal jako určitý příklad ilustrující toto úsloví, které naznačuje, že lidské vnímání pozic a umístění nic neznamená a v království nebeském bude „postaveno na hlavu“, což je poselstvím podobenství.

Další otázkou je, zda je podobenství opravdu míněno jako konfrontace vykořisťování námezdních dělníků, tedy – je majitel vinice pozitivní nebo negativní postava? Někteří interpreti doporučují ignorovat Matoušova úvodní slova o nebeském království a tvrdí, že bychom měli podobenství rozumět jako zobrazení útlaku chudých dělníků majitelem vinice; podle nich původně podobenství nepojednávalo o Boží dobrotě, ale o nespravedlnosti majitele, který nepředstavuje Boha, ale utlačující majitele, se kterými má Bůh být v kontrastu. Snodgrass zmiňuje W. R. Herzoga, podle něhož Matouš zkreslil původní Ježíšovo podobenství tím, že do něho vložil teologické významy, které Ježíš neměl na mysli, a že majitel vinice využil obtížného postavení později příchozích dělníků tím, že jim nabídl práci, aniž by s nimi sjednal mzdu. Změna pořadí výplaty mzdy je nahlížena jako potupení prvně najatých, jako záměrný úmysl udržet je v područí. Sebeobhajoba majitele (vv. 13–15) je pak vnímána jako ponižující urážka. Navíc majitelovo sebevědomí (týkající se toho, že vyhlašuje, že dělá, co chce, se svým majetkem) je svatokrádežné z pohledu Tóry, která trvá na tom, že země patří Pánu. – Tento výklad se ovšem jeví spíše jako svévolná konstrukce, která činí závěry na základě pouze předpokládaného původního smyslu a nikoli na základě textu samotného.⁴⁶

---

⁴⁶ SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent*, s. 362-379.

4. Význam spravedlnosti v kulturním a náboženském prostředí starozákonní a novozákonní doby

Na počátku prvního století našeho letopočtu se v Palestině střetávaly tři kulturní a myšlenkové světy: židovský, helénský a římský. To je ostatně patrné už z nápisu, který Pilát nechal zhotovit a připevnit na Ježíšův kříž: tento nápis byl psán v hebrejštině, řečtině a latině, tak, aby byl srozumitelný pro všechny, kdo procházeli kolem. Každý z těchto jazyků má samozřejmě i své vlastní slovo pro spravedlnost; jeho významové zabarvení ale je v každém jazyce i v každé kultuře poněkud jiné. Bude vhodné se nejprve zaměřit na pojetí novozákonní, především u svatého Matouše a u svatého Pavla, poté uvést stručný nástin pojetí starozákonního, z něhož svatopisci Nového zákona vycházejí, a nakonec připojit krátký pohled do řecko-římského světa.

4.1. Spravedlnost v Novém zákoně

Slovo „spravedlnost“, „spravedlivý“, se v Novém zákoně vyskytuje nejčastěji právě v Matoušově evangeliu. Téma spravedlnosti bývá považováno za klíčové pro Matoušovu etiku jako princip veškerého jednání a chování Ježíšových následovníků, ve smyslu následování Božího požadavku žít v souladu se Zákonem (tak jak ho interpretoval Ježíš).⁴⁷ J. Ratzinger k tomu dodává: „Spravedlnost je ve světě, v němž se Ježíš nachází, odpovědí člověka na Tóru, přijetí celé Boží vůle, nesení ‚jha Božího království‘.“⁴⁸

Hned v úvodu evangelia, když se mluví o okolnostech Ježíšova narození, je zmíněno, že Josef byl „muž spravedlivý“. Zde je slovo „spravedlivý“ míněno zřejmě v obou jeho významech – jak v legálním, tak ve spirituálním. Josef byl věrný Bohu a jeho přikázáním, ale také se chtěl dobře zachovat vůči Marii. Už na tomto místě by to mohlo vyvolávat určité rozpaky – je-li spravedlnost pro Žida v důsledném dodržování Zákona, zachoval by se Josef zcela po právu a „spravedlivě“, kdyby svou snoubenku (která otěhotněla dříve, než spolu začali žít) veřejně obvinil z cizoložství a vydal ji

---

⁴⁷ Srov. OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*, s. 123.

⁴⁸ RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský*, s. 26.

k odsouzení. On to ale neudělá; přemýšlí, jak nastalou situaci vyřešit sice podle Zákona, jak byl vůči Bohu povinen, ale přitom „elegantně“, aniž by Marii „vydal pohaně“. Snaží se vše provést tak, aby – při vší věrnosti Zákonu – to vůči ní bylo co nejšetnější (Mt 1,19).⁴⁹ A *právě proto* je označen za spravedlivého. Zdá se tedy, že ta pravá spravedlnost přece jen nebude spočívat jen v přísné observanci příkazů a zákazů, ale ještě i v něčem jiném.

Další zajímavý text je možné nalézt ve třetí kapitole, kde se vypráví o tom, jak Ježíš přesvědčuje Jana Křtitele, aby také jeho pokřtil spolu s ostatními hříšníky. Český ekumenický překlad, který je v práci používán, zde překládá Ježíšova slova „Připusť to nyní; neboť tak je třeba, abychom naplnili všechno, co Bůh žádá.“ (Mt 3,15) V řeckém originále ale stojí doslova „abychom naplnili všechnu spravedlnost“ (*pasan dikaiosynén*).⁵⁰ V čem spočívá tato spravedlnost? Jan přece křtil na znamení pokání, a Ježíš žádné pokání nepotřeboval. Je zjevné, že i zde se jedná o nějakou jinou spravedlnost; že tady se naplněním spravedlnosti míní spíše naplnění Boží vůle, Božího plánu spásy pro člověka, a tedy spravedlnosti Boží – protože Bůh je věrný svým vlastním zaslíbením a nepřeje si, jak říká prorok Ezechiel, „aby svévolník zemřel, ale aby se odvrátil od své cesty a byl živ.“ (Ez 33,11) Ježíš jedná cele podle vůle spravedlivého Otce tím, že se ztotožňuje se svým lidem a přijímá roli trpícího služebníka: „Můj spravedlivý služebník získá spravedlnost mnohým; jejich nepravosti on na sebe vezme.“ (Iz 53,11)⁵¹

V horském kázání je spravedlnost zmiňována opakovaně. Ježíš především blahoslaví ty, kdo lační a žízní po spravedlnosti, a kdo jsou pro spravedlnost pronásledováni (Mt 5,6,10); vzápětí ale varuje bázeň budícími slovy: „Neboť vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“ (Mt 5,20) Jak je vůbec možné takovýto požadavek naplnit? Vždyť právě zákoníci a farizeové dbali na co nejpečlivější dodržování všech příkázání Zákona a pro jistotu dělali ještě ledacos nad to; proto si jich také lidé vážili. Ale jak plyne z dalších Ježíšových slov, jde spíš o to, že spravedlnost nespočívá ani tak ve

---

⁴⁹ Srov. OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*, s. 75-76.

⁵⁰ *Řecko-Český Nový Zákon, Slovník novozákonní řečtiny*. Nestle-Aland, 27. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2011.

⁵¹ Srov. OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*, s. 123-124.

skutcích podle Zákona, jako ve *smýšlení* podle Zákona a v hledání úmyslu Zákonodárce: „...již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu.“ (Mt 5,22a) Podstatou takové spravedlnosti je úcta k druhému člověku a milosrdenství; tak máme jednat dokonce i se svými nepřáteli a s těmi, kdo nás pronásledují, „...abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.“ (Mt 5,45) Dále Ježíš varuje před konáním „skutků spravedlnosti“ před lidmi (Mt 6,1) – spravedlnost nespočívá v tom, co je vidět a co je oceňováno, ale v tom, co se odehrává v hloubi srdce. Na závěr horského kázání pak vybízí, abychom hledali „...především jeho [Otcovo] království a spravedlnost.“ (Mt 6,33) A jaká je tato Boží spravedlnost, to neotřele popisuje podobenství o dělnících na vinici (Mt 20,1-16).

Jistě nejútěšnější jsou překvapivá až šokující Ježíšova slova v souvislosti s povoláním celníka Matouše resp. Leviho, která zaznamenali všichni synoptikové: „Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“ (Mt 9,13; Mk 2,17; L 5,32) Až tak! Z toho asi nelze vyvozovat, že by Ježíš neměl zájem o spravedlivé – spíš je to provokativní výzva, aby si jeden každý uvědomil, do které kategorie patří; vždyť kdo z lidí by mohl při zdravém rozumu a s čistým svědomím prohlásit, že je před Bohem opravdu spravedlivý? Ale teprve ve chvíli, kdy si člověk připustí o sobě pravdu, dostává se do kategorie pozvaného, kterého Bůh volá k sobě, po kterém Bůh touží, kterého s veškerým svým nasazením hledá jako onu pověstnou zatoulanou ovci a nabízí mu *o*-spravedlnění, tedy *dar své vlastní spravedlnosti* – jinou nakonec ani před Bohem mít nemůžeme.

Evangelista Lukáš zmiňuje zejména několik lidí, které označuje za spravedlivé „před Bohem“ – Zachariáše a Alžbětu, Simeona, Josefa z Arimatie – vesměs těch, kteří se věrně řídili Zákonem a očekávali království Boží. Mluví ale také o „spravedlivých“, kteří za takové pokládali sami sebe, především v podobenství o farizeovi a celníkovi (L 18,9–14). Při jiné příležitosti Ježíš kárá farizeje „Odevzdáváte desátky z máty, routy a ze všech zahradních rostlin, ale nedbáte na *spravedlnost a lásku*, kterou žádá Bůh.“ (L 11,42) V obojím případě je to kritika prázdného legalismu, který skutečnou spravedlností nazvat nelze.

Kouzelné vyprávění, téměř anekdota, je obsaženo ve Skutcích apoštolů, kde se mluví o reakci místodržitele Félix na Pavlovu řeč: „Když však Pavel začal hovořit o spravedlnosti a zdrženlivosti a o budoucím soudu, pocítil Félix úzkost a řekl: ‚Pro dnešek můžeš jít, až budu mít čas, dám si tě zase zavolat.‘“ (Sk 24,25) V čistě lidských

kategoriích je jeho úzkost zcela pochopitelná: hle, jak pouhé slovo „spravedlnost“ – zvlášť v souvislosti s předpokládaným soudem – vyvolává u člověka obavy a strach, není-li si zcela jist svou bezúhonností (a tou si Félix pravděpodobně jist nebyl – v dalším textu se mluví o jeho úplatnosti).

Sv. Pavel se rozepisuje o spravedlnosti, a to o spravedlnosti Boží, zejména ve svém listu Římanům. Hned v úvodu představuje „své evangelium“: „Vždyť se v něm zjevuje Boží spravedlnost, která je přijímána vírou a vede k víře; stojí přece psáno: ‚Spravedlivý z víry bude živ.‘“ (Ř 1,17) Ve třetí kapitole pak toto téma rozvádí: „Nyní však je zjevena Boží spravedlnost bez zákona, dosvědčovaná zákonem i proroky, Boží spravedlnost skrze víru v Ježíše Krista pro všechny, kdo věří. Není totiž rozdíl: všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy; jsou ospravedlňováni zadarmo jeho milostí vykoupením v Kristu Ježíši. Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří. Tak prokázal, že byl spravedlivý, když již dříve trpělivě promíjel hříchy. Svou spravedlnost prokázal i v nynějším čase, aby bylo zjevné, že je spravedlivý a ospravedlňuje toho, kdo žije z víry v Ježíše. Kde zůstala chlouba? Byla vyloučena! Jakým zákonem? Zákonem skutků? Nikoli, nýbrž zákonem víry. Jsme totiž přesvědčeni, že se člověk stává spravedlivým vírou bez skutků zákona. Je snad Bůh toliko Bohem židů? Což není též Bohem pohanů? Zajisté i pohanů! Vždyť je to jeden a týž Bůh, který obřezané ospravedlní z víry a neobřezané skrze víru. To tedy vírou rušíme zákon? Naprosto ne! Naopak, zákon potvrzujeme.“ (Ř 3,21–31) Verše 3,21–31 jsou některými autory označovány za klíčové pro celý list – M. Theobald ve svém komentáři cituje O. Kusse, podle něhož oddíl 3,21–31 je „teologickým a architektonickým středem listu Římanům“.⁵² V každém případě je tento oddíl listu zlomový v tom, že po předchozí zdrcující kritice lidstva, které propadlo hříchu a není pro něho možná záchrana, přichází zde náhle otevření cesty ke spáse v evangeliu. Boží spravedlnost se zjevuje v Kristu. Není to spravedlnost trestající, ale milosrdná: přináší spásu všem, kdo uvěří v Krista, bez Zákona a beze skutků. Na tuto spásu si nemůže dělat nárok nikdo, pohané ani Židé, jak svatý Pavel v předcházejících kapitolách obšírně vysvětlil a znovu připomíná ve verši 3,23: všichni zhřešili. Ospravedlnění je svobodný a daro daný dar Boží milosti skrze Ježíše Krista. Tato Boží spásná spravedlnost přitom není ničím novým; je

---

⁵² THEOBALD, Michael. *List Římanům*. Edice *Stuttgartský NZ komentář*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 88.

naplněním zaslíbení Písma, naplněním toho, co Bůh přislíbil dát – je to projev Boží věrnosti smlouvě s Izraelem. Podle N. T. Wrighta, jehož ve své knize cituje G. Burnett, Pavel jako Žid a bývalý farizeus žil v přesvědčení, že Boží smlouva s Izraelem měla vždy za svůj konečný cíl návrat celého kosmu k Bohu; Izrael se měl stát zdrojem požehnání i pro pohany. Takto pojatá všeobecná Boží nabídka spásy je také podle výroku ve verši 3,21 „dosvědčovaná zákonem i proroky“ a odpovídá tedy nejhlubšímu záměru Tóry.⁵³

Papež Benedikt XVI. k tomu říká: „Dalo by se však hned namítnout: co je to za spravedlnost, jestliže spravedlivý umírá za viníka a viník naopak dostává požehnání, které patří spravedlivému? Že by každý dostal opak toho, co mu náleží? Ve skutečnosti se zde Boží spravedlnost projevuje jako hluboce odlišná od spravedlnosti lidské. Bůh za nás ve svém Synu zaplatil výkupné, cenu skutečně závratnou. Tváří v tvář spravedlnosti kříže se člověk může bouřit, protože představuje lidskou nesoběstačnost, jeho závislost na někom jiném, aby mohl být plně sám sebou. Obrátit se ke Kristu, věřit evangeliu totiž nakonec znamená, že se člověk musí zřít iluze soběstačnosti, a tak objevit a přijmout to, že potřebuje druhé a Boha, potřebuje Boží odpuštění a přátelství. ... Je třeba mít pokoru, abychom přijali, že pouze někdo druhý nás může osvobodit od našeho vlastního já a darovat nám na oplátku sebe sama. To se zvláštním způsobem uskutečňuje ve svátostech smíření a eucharistie. Díky působení Krista můžeme vejít do „větší“ spravedlnosti, spravedlnosti lásky (srov. Ř 13,8–10), spravedlnosti toho, kdo se v jakékoli situaci pokládá spíš za dlužníka než za věřitele, protože přijal víc, než v co mohl doufat. Na základě této zkušenosti je křesťan vybízen, aby se zapojil do utváření spravedlivých společností, kde všichni dostávají to, co je nezbytné k životu podle lidské důstojnosti, a kde je spravedlnost ožívována láskou. ... Boží spravedlnost ... je plností lásky, daru a spásy.“⁵⁴

Rozdíl mezi „spravedlností z víry“ a „spravedlností ze skutků“ ukazuje Pavel v deváté kapitole listu: „Co tedy nakonec řekneme? To, že pohanští národové, kteří neusilovali o spravedlnost, spravedlnosti dosáhli, a to spravedlnosti z víry; Izrael však, který usiloval o spravedlnost podle zákona, k cíli zákona nedospěl. Proč? Protože

---

⁵³ BURNETT, Gary W. *Paul & the Salvation of the Individual*. Leiden: E. J. Brill, 2001, s. 160-161.

⁵⁴ BENEDIKT XVI. *Poselství papeže Benedikta XVI. k postní době 2010. Bůh dává spravedlnost na základě víry v Ježíše Krista*. [2020-01-22] <<https://www.cirkev.cz/archiv/100204-poselstvi-papeze-benedikta-xvi-k-postni-dobe-2010>>.

nevycházel z víry, nýbrž ze skutků.“ (Ř 9,30–32) Jinými slovy, spoléhal na vlastní skutky, ne na skutky Boží.

Co se týče Izraelitů, Pavel, který mluví ze své vlastní dřívější zkušenosti, jim neupírá horlivost pro Boha, ale chybí jim pravé poznání. „Nevědí, že spravedlnost je od Boha, a chtějí uplatnit svou vlastní; proto se spravedlnosti Boží nepodřídili.“ (Ř 10,3) Tato slova jsou velmi aktuální stále; i člověk, který „horlí pro Boha“, je v nebezpečí, že bude mít tendenci uplatňovat svou vlastní spravedlnost, kterou považuje za jedinečně správnou, a zapomene se zajímat o to, jestli náhodou Bůh nevidí věci jinak.

Ve druhém listu Korint'ánům Pavel říká s drsnou otevřeností: „Toho, který nepoznal hřích, kvůli nám ztotožnil s hříchem, abychom v něm dosáhli Boží spravedlnosti.“ (2K 5,21) Pouze společenstvím s Kristem získává člověk zdarma účast na spravedlnosti Boží, na Božím (vlastně jednostranném) jednání podle smlouvy.

Pavlovo pojetí Boží spravedlnosti ve stručnosti je toto: posledním (nejvyšším) výrazem Boží spravedlnosti je Kristova smrt a vzkříšení, jimiž se Bůh jednou provždy vypořádal s hříchem a jeho mocí. Prostředkem, jímž můžeme tuto Boží spásnou spravedlnost získat, je víra v Krista.⁵⁵

Slovník biblické teologie uvádí v hesle Boží spravedlnost v Novém Zákoně, že z novozákonních textů vyplývá jednoznačný závěr: Spravedlnosti se člověk nemůže dopracovat vlastními silami, ale dostává se mu jako dar od Boha. „Proto nelze Boží spravedlnost zúžit na výkon soudní spravedlnosti. Jde totiž v první řadě o věrnost rozhodnutí spasit lidi skrze milosrdenství, které v člověku tvoří Bohem požadovanou spravedlnost.“⁵⁶

4.2. Pojem spravedlnosti ve Starém zákoně

Židovský Bůh je zcela jiný než božstva okolních národů; je jediný, jedinečný, svatý, nejvyšší spravedlivý. V obecném povědomí je „Bůh Starého zákona“ často vnímán jako přísný autoritativní zákonodárce, jehož spravedlnost je neúprosná a tvrdá; to prý až „Ježíšův Bůh“ je milosrdný a laskavý Otec. Tento názor ostatně byl i podkladem

---

⁵⁵ DUNN, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2006, s. 385.

⁵⁶ LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. 5. vydání. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 473.

starověké Markiónovy hereze. Markión ze Sinopé (asi 85-160 po Kr.) zastával zřejmě na základě Pavlem formulovaného protikladu mezi evangeliem a Zákonem názor, že Bůh Stvořitel je pouze jakési nižší, žárlivé božstvo, a židovskou Bibli z principu zcela odmítal s tím, že je evangeliem zcela překonána a nahrazena.⁵⁷ Tento pohled však těžko obstojí, pokud si postavíme před oči některé konkrétní starozákonní texty a pokud si uvědomíme, že slovo „spravedlnost“ znamená ve starozákonním hebrejském myšlení něco poněkud jiného, než co si pod ním představuje člověk západní kultury. V tomto „našem“ pojetí je spravedlnost spíše *legálním* měřítkem, podle které je posuzován jedinec a jeho jednání, na rozdíl od hebrejského, kde má spravedlnost více *vztahový* charakter a vyplývá z povinností, které na sebe člověk bere ve vztahu s druhým. Toto vztahové pojetí je „západní“ myslí cizí. Může to být jeden z hlavních důvodů, proč bylo starozákonní náboženství dlouhodobě vnímáno jako legalistické.⁵⁸ Hebrejské slovo *šedek* pravděpodobně odpovídá arabskému kořeni s významem „být přímý“. Biblické chápání tohoto pojmu, i v jeho řeckém překladu *dikaiosyné*, je nicméně nesmírně široké a nedá se přeložit jediným slovem. Ve vztazích mezi lidmi sice souvisí se zákonem, ale zdůrazňuje i etický aspekt činu, který má sloužit k prospěchu společnosti; proroci do toho zahrnují i představu pomoci chudým a potřebným.

Jedná-li se o vztah člověka s Bohem, spravedlnost člověka znamená správný vztah k Boží vůli, vyjádřené smlouvou s Izraelem.⁵⁹ Bůh je tím, který plní své závazky ve vztahu s člověkem jako první – on tento vztah utvořil ve stvoření a přislíbil i jeho naplnění, a tomuto svému závazku je věrný, i když druhá strana své povinnosti z tohoto vztahu plynoucí neplní.⁶⁰ Už v knize Exodus, když se Hospodin zjevuje Mojžíšovi na hoře Sinaji, „představuje“ se mu slovy „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hřích...“ (Ex 34,6–7) Zejména v žalmech je – když se mluví o Hospodinu – často jeho spravedlnost zmiňována jedním dechem s milosrdenstvím, laskavostí a soucitem. „Hospodin je milostivý a spravedlivý, Bůh náš je milosrdný.“ (Ž 116,5) „Jedno pokolení zvěstuje druhému tvé činy a oznamuje tvoji

---

⁵⁷ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 93-94.

⁵⁸ BUTTRICK, George A. (ed.). *The Interpreter's Dictionary of the Bible, vol.4, R-Z*. Nashville, Abingdon Press, 1986, s. 80

⁵⁹ DOUGLAS, James D. *Nový biblický slovník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Návrat domů, 2009, s. 962-963.

⁶⁰ DUNN, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*, s. 341-342.

moc. Mluví o nádherné slávě tvé vznešenosti, rozmlouvají o tvých divech. Vypravují o moci tvých hrozivých skutků, hovoří o tvé nesmírnosti. Rozhlašují chválu tvé velké laskavosti, jásají nad tvou spravedlností.“ (Ž 145, 3–7) Jindy žalmista ujišťuje: „Spravedlnost tvou jsem ve svém srdci neskryl, hovořil jsem o tvé pravdě a tvé spáse. Nezatajil jsem tvé milosrdenství a věnost velikému shromáždění.“ (Ž 40,11) Podivuhodná je prosba: „Hospodine, slyš mou modlitbu, přej sluchu mým prosbám, odpověz mi pro svou pravdu, pro svou spravedlnost. Nevcházej v soud se svým služebníkem, vždyť před tebou nikdo z živých není spravedlivý.“ (Ž 143,1–2) Žalmista vyznává, že před Bohem není spravedlivý nikdo; a přesto se dovolává právě Hospodinovy spravedlnosti. Právě od Hospodinovy spravedlnosti doufá, že nebude pohnán na soud, i když sám spravedlivý není a nemůže být. U Boha spravedlnost a milosrdenství nejsou v nesouladu; stojí si po boku, ba téměř splývají. Vždyť „Jako se nad syny slitovává otec, slitovává se Hospodin nad těmi, kdo se ho bojí. On ví, že jsme jen stvoření, pamatuje, že jsme prach“ (Ž 103,13–14), „...neboť Hospodin je dobrý, jeho milosrdenství je věčné, jeho věnost do všech pokolení.“ (Ž 100,5)

Bůh je spravedlivý především tím, že je věrný svým slibům, které dal; tím, že on ze své strany plní smlouvu, kterou sjednal s Izraelem. Tuto jeho věnost neohrozí žádné jednání ze strany lidí, byť by bylo sebesthorší. On ovšem přislíbil také tresty, které sešle na ty, kdo smlouvu s ním dodržovat nebudou. Celé Písmo Starého zákona je ale záznamem historie opětovného Božího smilování se, nejdříve nad lidstvem vůbec, pak nad nevěrným vyvoleným národem, a to ne pro zásluhy nějakého člověka nebo proto, že by se celý národ obrátil, ale proto, že Bůh nemůže zapřít sám sebe a to, co slíbil.

O Božím postoji k nevěrnému lidu svědčí například nádherný výrok u proroka Ozeáše. Poté, co prorok vylíčil, jak se Bůh ujal Izraele z čisté lásky, přijal ho za syna, znovu a znovu ho přijímal, když se proti němu prohřešil, pečoval o něj a neustále mu prokazoval milosrdenství, konstatuje, že Izrael jeho láskou opět pohrdl a od Boha se odvrátil. „Můj lid se zdráhá vrátit se ke mně; když ho volají k Nejvyššímu, nikdo se nepozvedne.“ A přece: „Což bych se tě, Efrajime, mohl vzdát, mohl bych tě, Izraeli, jen tak vydat? Cožpak bych tě mohl vydat jako Admu, naložit s tebou jako se Sebójímem? Mé vlastní srdce se proti mně vzepřelo, jsem pohnut hlubokou lítostí. Nedám průchod svému planoucímu hněvu, nezničím Efrajima, protože jsem Bůh, a ne člověk, jsem Svatý uprostřed tebe; nepřijdu s hněvivostí.“ (Oz 11,7–9)

Ve stejném duchu vybízí prorok Izajáš: „Svévolník ať opustí svou cestu, muž propadlý ničemnostem svoje úmysly; nechť se vrátí k Hospodinu, slituje se nad ním, k Bohu našemu, vždyť odpouští mnoho. ‚Mé úmysly nejsou úmysly vaše a vaše cesty nejsou cesty moje,‘ je výrok Hospodinův. ‚Jako jsou nebesa vyšší než země, tak převyšují cesty mé cesty vaše a úmysly mé úmysly vaše.‘“ (Iz 55,7–9) Jeho ústy zaznívá také úchvatný a dojmavý výrok k vyhnancům: „Sijón říkával: ‚Hospodin mě opustil, Panovník na mě zapomenul.‘ Cožpak může zapomenout žena na své pacholátko, neslitovat se nad synem vlastního života? I kdyby některé zapomněly, já na tebe nezapomenu. Hle, vyryl jsem si tě do dlaní, tvé hradby mám před sebou stále.“ (Iz 49,14–16)

Izrael byl stále znovu a znovu vybízen, aby se na Hospodinovu spravedlnost spoléhal a aby se k ní obracel: „Hospodin vyčkává, chce se nad vámi smilovat, vyvýší se, slituje se nad vámi. Vždyť Hospodin je Bohem práva, blaze těm, kdo ho očekávají.“ (Iz 30,18)

Podivuhodně se v některých výrociích proroků prolínají soud, spravedlnost a milosrdenství: „Hospodin je náš soudce, Hospodin je náš zákonodárce, Hospodin je náš král, on nás spasí.“ (Iz 33,22) „Trůn bude upevněn milosrdenstvím a dosedne na něj v Davidově stanu ten, jenž bude soudit věrně, vyhledávat právo, rázně uplatňovat spravedlnost.“ (Iz 16,5) Podle proroka Jeremjáše „...chce-li se něčím chlubit, ať se chlubí, že je prozíravý a zná mne; neboť já Hospodin prokazuji milosrdenství a vykonávám na zemi soud a spravedlnost; to jsem si oblíbil, je výrok Hospodinův.“ (Jr 9,23) Milosrdenství, soud a spravedlnost jsou podle autorů Výkladů ke Starému Zákonu „...tři pilíře, na nichž spočívá evangelium Starého zákona.“⁶¹

Prostřednictvím Jeremjáše je také Izraeli zaslíben budoucí vládce, „výhonek spravedlivý“: „A nazvou ho tímto jménem: ‚Hospodin – naše spravedlnost‘.“ (Jr 23,6) Skrze něho bude vládnout sám Hospodin; zároveň opět i ona „naše spravedlnost“ jako by podle tohoto výroku nespočívala v tom, co děláme nebo můžeme dělat my, ale ve spravedlnosti Boha, který dává, co slíbil; na tu se můžeme spolehnout a od té můžeme očekávat záchranu.

I lidská spravedlnost spočívá ve vztazích, dokonce nejen k lidem, ale ke všemu živému. Podle knihy Přísloví „Spravedlivý cítí i se svým dobyt看em.“ (Př 12,10)

---

⁶¹ BIČ, Miloš (ed.). *Výklady ke Starému Zákonu. 4., Knihy prorocké: Izajáš až Malachiáš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s.280.

Realistický Kazatel však konstatuje: „Není na zemi člověka spravedlivého, aby konal dobro a nehřešil.“ (Kaz 7,20); podobně žalmista: „Všichni kazí, zohavují, na co sáhnou, nikdo nic dobrého neudělá. Hospodin na lidi pohlíží z nebe, chce vidět, má-li kdo rozum, dotazuje-li se po Boží vůli. Zpronevěřili se všichni, zvrhli se do jednoho, nikdo nic dobrého neudělá, naprosto nikdo.“ (Ž 14,1–3) Naplnit smlouvu ze strany lidí znamená především uvědomovat si svou hříšnost a nedostatečnost před Bohem, předstupovat před něho se zkroušeným srdcem (Ž 32; 51), ale zároveň důvěřovat Bohu, spoléhat se jen na něho, hledat jeho vůli, bát se ho a milovat jeho jméno (Ž 69,31). „Kdo jde za spravedlností a milosrdenstvím, najde život, spravedlnost a slávu.“ (Př 21,21)

4.3. Spravedlnost v řecko-římském světě

Palestina Ježíšovy doby byla římskou provincií, která ale již dlouho předtím spadala také do řecké oblasti vlivu. Je proto vhodné se alespoň okrajově zmínit o pojetí spravedlnosti v těchto kulturách.

Není možné pominout především Aristotela (384-322 př. Kr.), který se ve svém nesmírně obsáhlém díle pochopitelně zabýval i otázkami práva a spravedlnosti. Tyto otázky zpracoval v páté knize díla *Etika Níkomachova*. Hledá nejprve význam slova spravedlnost; dobírá se závěru, že spravedlivý je ten, kdo dbá zákonů a zachovává rovnost. Celá spravedlnost spočívá v zachovávání všeho, co je zákonné. Aristoteles nicméně rozlišuje dvě její formy. Spravedlnost tzv. opravná (korektivní) nebo též směnná se týká jak směny dobrovolné (prodej, půjčka, zástava...), tak nedobrovolné (krádež, podvod, loupež, utržení na cti...); právo znamená v tomto případě rovnost podle aritmetické úměrnosti a usiluje o dosažení středu mezi ztrátou a ziskem mezi dvěma osobami. Spravedlnost rozdíleci (distributivní) se týká rozdělení společných dober podle jiné úměrnosti, v tomto případě (matematicky vyjádřeno) geometrické; rozdílí se nikoli stejně všem, ale podle určitého poměru, například podle poměru, ve kterém byly vloženy vklady.⁶²

Marcus Tullius Cicero (106-43 př. Kr.) jako soudní řečník, politik a filosof se zabýval též přemítáním nad podstatou práva a původem zákonů, které upravují

---

⁶² HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. Praha: Nakladatelství Leges, 2011, s. 30-32.

spravedlnost ve společnosti. Ve spise O zákonech konstatuje: „Právě ti tvorové, kteří byli nadáni rozumem samotnou přírodou, byli zároveň obdařeni smyslem pro spravedlnost. ... A proto ten pravý a od základu platný prvotní zákon způsobilý přikazovat a zakazovat je spravedlivý rozum nejvyššího Iova.“⁶³ Představuje zde spravedlnost jako něco jaksi božského, co je nadřazeno lidským ustanovením; to je tzv. přirozený zákon, *ius naturale*, který je závazný pro všechny a je základem zákonů, které jsou vytvářeny lidmi. Tento římský politik a významný představitel státu považuje spravedlnost za něco vznešeného, žádoucího, hodného chvály, ba na úrovni morální za „paní a královnu všech ctností“;⁶⁴ zároveň však uznává, že zákony jako takové nemohou dosáhnout úplné spravedlnosti – vždyť „potírají jen takové, které mohou postihnout hmatatelně“.⁶⁵ V tomto duchu vyznívá také od něho pocházející rčení „*summum ius, summa iniuria*“ aneb „nejvyšší právo může být nejvyšší nespravedlností.“⁶⁶

Publius Juventius Celsus (67-130 po Kr.) se při své rozsáhlé právní činnosti proslavil často citovaným výrokem, že právo je uměním dobrého a rovného („*ius est ars boni et aequi*“).⁶⁷

Význačný římský právník Domitius Ulpianus (+ 228 po Kr.) v první knize svých Pravidel definuje spravedlnost jako stálou a trvalou vůli každému poskytovat jeho vlastní právo; příkazy práva jsou čestně žít, nikomu neškodit a každému dávat to, co mu patří („*Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere*“).⁶⁸

Z těchto stručných ukázek je zřejmé, že spravedlnost byla ve starověkém světě vysoce hodnocena jako vrchol ctností, ba až cosi božského; dominuje zde postoj, že účelem spravedlnosti je dosáhnout jakési rovnosti. Takovéto pojetí je zcela nepochybně velice ušlechtilé a žádoucí, přičemž prosté naplnění tohoto účelu v jakékoli světské společnosti může být nejvýš naším zbožným přáním. Přesto takto pojatá spravedlnost zdaleka nepokrývá rozsah významu, který je spravedlnosti, zejména pak spravedlnosti Boží, připisován v textech Písma.

---

⁶³ HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*, s.41-42.

⁶⁴ HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*, s.47.

⁶⁵ HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*, s. 49.

⁶⁶ HRDINA, Ignác A., SZABO, Miloš. *Teorie kanonického práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2018, s. 366.

⁶⁷ HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*, s. 51.

⁶⁸ HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*, s. 53.

5. Závěr

Tématem mé práce bylo zkoumání, jaký obraz Boží spravedlnosti podává Ježíšovo podobenství o dělnících na vinici, a co z něho můžeme vyvodit pro křesťanskou naději. Svou pozornost jsem – po přehledu historické i soudobé exegeze podobenství – v předchozích odstavcích věnovala široké škále pohledů na pojem spravedlnosti, protože celé podobenství se podle mého názoru koncentruje kolem výroku: „Dám vám, co bude spravedlivé.“ Spravedlivá mzda je předmětem očekávání najatých dělníků; rozpor mezi spravedlností očekávanou a spravedlností hospodářovou je zdrojem konfliktu. Celé podobenství je také vystavěno tak, aby byl onen konflikt nevyhnutelný – postupné najímání dělníků je jen prodlužováním děje a stupňováním očekávání; neobvyklý pokyn vyplatit nejdříve ty, kdo byli najati jako poslední, pak vede k tomu, že ti první najatí nutně musejí vidět, že jejich mzda je stejná jako všech ostatních, kteří pracovali méně než oni. Bylo by s podivem, kdyby na to nezareagovali – a oni také reagují, způsobem nám naprosto pochopitelným.

Co si dělníci z podobenství představují – a zejména co si posluchači představují – pod pojmem „spravedlivá mzda“? Jejich představy, a rovněž představy naše, jsou ovlivněny pojetím spravedlnosti, které by se v lepším případě dalo vystihnout oním (nám starším dobře známým) socialistickým sloganem „Každý podle svých schopností, každému podle jeho práce“. Ti, kdo přišli později, samozřejmě počítají s tím, že dostanou poměrný díl denní mzdy. Jsou proto všichni zaskočení, ti poslední radostně a ti první s pochopitelným, ale nespravedlivým hněvem, když se hospodář při výplatě řídí utopistickým „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“. V případě standardního majitele vinice by to opravdu bylo jen těžko pochopitelné jednání. Tady je ale hospodářem míněn Bůh sám.

Ježíš své podobenství uvádí slovy „Neboť s královstvím nebeským je to tak, jako...“ Je tedy zřejmé, že v něm nemluví o běžné lidské situaci, ale chce ukázat, jak se na naše snahy dívá Bůh, a jakým způsobem je ve své spravedlnosti hodnotí; vposledku jak je bude hodnotit, až skončí náš „pracovní den“ tohoto života.

Z citovaných starozákonních úryvků je zřejmé, že Ježíš ve svém podobenství vlastně neříká o Boží spravedlnosti něco úplně nového a neslýchaného, i když své posluchače záměrně šokuje; v podstatě jen připomíná to, co už je v Písmu Starého zákona na mnoha místech řečeno, a co jen Izraelité, přední znalci Zákona i farizeové (kteří se přece tolik snažili o přesné a co nejdokonalejší plnění všech předpisů Zákona) během doby

pozapomněli. Postupně i mezi těmi, kteří se Písmu a jeho výkladu věnovali každodenně a s velkým nasazením, převládl spíše onen legalistický pohled na spravedlnost, kdy se od Boha prostě očekávalo, že dobré skutky odmění a špatné po zásluze potrestá. Ježíš jen důsledně vykládá a rozvíjí to, co Písmo Starého zákona už dávno obsahovalo: že Bůh to vidí jinak. Připomíná a dosvědčuje to tak říkajíc „z první ruky“ jako ten, který od Boha přišel, aby dovršil jeho sebe-zjevení. Je to jen naše lidská malost a malichernost spolu se sklonem přisuzovat Bohu lidské vlastnosti, které nám brání chápat Boží spravedlnost jako odlišnou od té naší, lidské – a také naše závist, se kterou se pečlivě staráme, aby někdo náhodou nedostal více nebo s menší námahou než my. Díky tomu pak máme také strach ze spravedlivého soudu, podobně jako místodržitel Félix. Ten strach by byl ovšem zcela oprávněný, kdybychom měli být posuzováni podle lidské spravedlnosti, ve smyslu oné římské zásady „*suum cuique tribuere*“. Kdyby měla Boží spravedlnost spočívat (pouze) v tom, že dá každému, co mu náleží, nebyla by to pro člověka dobrá zpráva; kdybychom měli dostat jen to, co si zasloužíme, nebyl by to důvod k přílišnému optimismu. Naštěstí pro nás „Mé úmysly nejsou úmysly vaše a vaše cesty nejsou cesty moje, je výrok Hospodinův. Jako jsou nebesa vyšší než země, tak převyšují cesty mé cesty vaše a úmysly mé úmysly vaše.“ (Iz 55,8-9) Naším spravedlivým soudcem bude Bůh; a Ježíšova slova nám připomínají a ukazují, že jeho spravedlnost je úplně jiná než naše. Není to něco, čeho bychom se měli bát, ale naopak něco, v co bychom měli doufat; vždyť on je za všech okolností věrný všemu, co slíbil, nesmírně milosrdný – a ta nejúžasnější věc: ví o nás naprosto všechno! Bůh, kterého hlásal Ježíš, nesoudí podle výkonu, ani podle zásluh (naštěstí pro nás); zná každého z nás dokonale, ví, co všechno se odehrává v lidském srdci, co nás pohání, co nás trápí, ochromuje i posiluje, s čím bojujeme, co všechno nás v životě ovlivnilo, čeho jsme schopni a čeho ne. Nabízí nám práci na své vinici v kteroukoli dobu našeho života, i ve chvíli, kdy už je zdánlivě na všechno pozdě, a je ochoten i za pouhou ochotu odplatit s neslychanou a nezaslouženou štědrostí a velkorysostí. Výmluvně to vyjadřuje učitelka církve, svatá Terezie z Lisieux, ve svém prvním spisu: „Skrze ně [Boží milosrdenství] nazírám a uctívám ostatní božské dokonalosti... Tehdy se mi ukazuje, že všechny září láskou, ano zdá se mi, že i spravedlnost je oděna láskou (a snad ještě víc než která jiná vlastnost) ... Jaká sladká radost je v pomyšlení, že Pán Bůh je *spravedlivý*, to znamená,

že bere v úvahu naše slabosti, že dokonale zná křehkost naší přirozenosti! Čeho bych se tedy měla bát?“⁶⁹ A ve svém Úkonu obětování milosrdné lásce vyznává Bohu: „Navečer tohoto života se objevím před tebou s prázdnýma rukama, neboť nežádám, Pane, abys počítal mé skutky. Všechny naše spravedlnosti jsou v tvých očích poskvrněné. Chci se tedy přiodít tvou vlastní spravedlností a přijmout od tvé lásky navěky tebe samotného.“⁷⁰

Smíme doufat, že Bůh, tak jak ho představuje Ježíš, je připraven ocenit i prostou ochotu člověka aspoň něco málo pro jeho království udělat – a bez ohledu na změřitelný výkon přidá pak k tomu ze svého nesmírného milosrdenství tolik, aby to pro každého stačilo k životu. Ježíš nás ale zároveň varuje, že tuto milosrdnou spravedlnost nesmíme chtít jen pro sebe, ale musíme ji přát i všem ostatním. Jinak bychom se snadno – a to v lepším případě – mohli stát z prvních posledními.

Na závěr bych ráda uvedla ještě jeden úryvek z díla již citovaného Karla Čapka, který podivuhodně intuitivně vystihuje všeobecnou lidskou touhu po takovéto milosrdné spravedlnosti, kterou Ježíš ve svém podobenství ukázal. Četnický strážmistr Brejcha v povídce Zločin na poště přemýšlí nahlas: „... já vám řeknu, musí bejt Někdó nejvyšš spravedlivý. To zas jo, pane. My můžeme jenom trestat; ale musí bejt někdo, kdo by odpouštěl. Já vám řeknu, ta pravá a nejvyšší spravedlnost je něco tak divnýho jako láska.“⁷¹

---

⁶⁹ TEREZIE z Lisieux. *Autobiografické spisy (Dějiny duše)*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, s. 171.

⁷⁰ TEREZIE z Lisieux. *Autobiografické spisy*, s. 257.

⁷¹ ČAPEK, Karel. *Povídky*, s. 174.

Seznam použitých zkratek

Zkratky názvů biblických knih jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Písma svatého vydaného Českou biblickou společností.

Starý zákon:

Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)
Lv	Třetí kniha Mojžíšova (Leviticus)
Dt	Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
Sd	Soudců
2S	Druhá kniha Samuelova
Ž	Žalmy
Př	Příslolí
Kaz	Kazatel
Iz	Izajáš
Jr	Jeremjáš
Ez	Ezechiel
Oz	Ozeáš

Nový zákon:

Mt	Matouš
Mk	Marek
L	Lukáš
Sk	Skutky apoštolů
Ř	Římanům
2K	Druhý list Korintským
Žd	Židům

Běžně používané zkratky:

po Kr.	po Kristu
př. Kr.	před Kristem
r.	rok

resp.	respektive
s.	strana
srov.	srovnej
sv.	svatý
tj.	tj.
tzv.	takzvaný
v., vv.	verš, verše (v textu evangelia)

Seznam literatury

- AKVINSKÝ, Tomáš, *Catena aurea in quatuor Evangelia. Volumen primum, Complectens expositionem in Matthaëum et Marcum*. Editio VI Taurinensis mendis expurgata. Augustae Taurinorum: Marietti, 1909.
- BENEDIKT XVI. *Poselství papeže Benedikta XVI. k postní době 2010. Bůh dává spravedlnost na základě víry v Ježíše Krista*. [2020-01-22] <<https://www.cirkev.cz/archiv/100204-poselstvi-papeze-benedikta-xvi-k-postni-dobe-2010>>.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. 13. vydání (4. opravené). Praha: Česká biblická společnost, 2007.
- BIČ, Miloš (ed.). *Výklady ke Starému Zákonu. 4., Knihy prorocké: Izajáš až Malachiáš*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.
- BURNETT, Gary W. *Paul & the Salvation of the Individual*. Leiden: E. J. Brill, 2001.
- BUTTRICK, George A. (ed.). *The Interpreter's Dictionary of the Bible, vol.4, R-Z*. Nashville: Abingdon Press, 1986.
- ČAPEK, Karel. *Povídky z jedné kapsy. Povídky z druhé kapsy. Povídek z jedné kapsy vydání dvacáté, Povídek z druhé kapsy vydání čtrnácté*. Praha: Československý spisovatel, 1955.
- DOUGLAS, James D. *Nový biblický slovník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Návrat domů, 2009.
- DUNN, James D. G. *The Theology of Paul the Apostle*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2006.
- HARRINGTON, Daniel J., SJ. *Evangelium podle Matouše. Řada Sacra Pagina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- HRDINA, Ignác A., MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. Praha: Nakladatelství Leges, 2011.
- HRDINA, Ignác A., SZABO, Miloš. *Teorie kanonického práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2018.
- HULTGREN, Arland J. *The Parables of Jesus: A Commentary*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, Paperback edition, 2002.
- IMBACH, Josef. *A učil je v podobenstvích. Ježíšovy obrazné příběhy o životě z víry*. Praha: Vyšehrad, 2016.
- LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. 5. vydání. Řím: Křesťanská akademie, 1991.

- LIMBECK, Meinhard. *Evangelium sv. Matouše*. Edice *Stuttgartský NZ komentář*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- MERELL, Jan. *Radostná zvěst Nového zákona*. Praha: Česká katolická charita, 1973.
- MERELL, Jan. *Úvod do četby Nového zákona*. Praha: Universum, 1947.
- MRÁZEK, Jiří. *Podobenství v kontextu Matoušova evangelia*. Jihlava: Nakladatelství Mlýn, 2003.
- OSBORNE, Grant R. – ARNOLD, Clinton E. (ed.). *Matthew, Exegetical Commentary on the New Testament*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2010.
- POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013.
- RATZINGER, Joseph. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007.
- RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského, Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2019.
- RYŠKOVÁ, Mireia – SCHRÖTER, Jaroslav – ŠPLÍCHAL, Josef – KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv., Nový zákon*. Praha: Scriptum 1991.
- Řecko-Český Nový zákon, Slovník novozákonní řečtiny*. Nestle-Aland, 27. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2011.
- SNODGRASS, Klyne R. *Stories with Intent. A Comprehensive Guide to the Parables of Jesus*. Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008.
- TEREZIE z Lisieux. *Autobiografické spisy (Dějiny duše)*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.
- THEOBALD, Michael. *List Římanům*. Edice *Stuttgartský NZ komentář*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.